

मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतलो समाज
(REFLECTION OF SOCIETY IN THE SELECTED TEATROS OF
MARIO MENEZES)

A Dissertation for

Course code and Course Title: KON-650 Dissertation

Credits: 16

Submitted in partial fulfilment of Masters Degree

MA in Konkani

by

Ms. PEARL SNOWS FERNANDES

Seat Number: 22P0180019

ABC ID: 433543161103

PRN: 201907406

Under the Supervision of

Ms. KRIPALI NAIK

Shenoi Goembab School of Languages and Literature

Discipline of Konkani

Goa University

April 2024

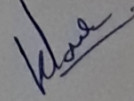
Examined by:

Seal of the School

COMPLETION CERTIFICATE

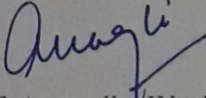
This is to certify that the dissertation report “मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतलो समाज” (Reflection of Society in the Selected Teatros of Mario Menezes) is a bonafide work Carried out by Ms. Pearl Snows Fernandes under my supervision in partial Fulfilment of the requirements for the award of the degree of Master of Arts in the Discipline of konkani, Goa University.

Date:

Ms. Kripali Naik

Discipline of Konkani, SGSLL

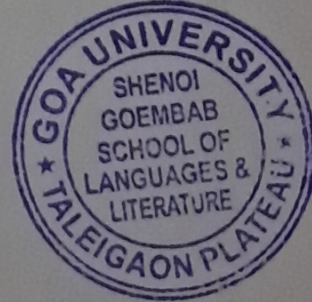

Prof. Anuradha Wagle

Dean, ShenoI Goembab School Of Languages and Literature

Date:

Place: Goa University

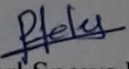

School Stamp

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that the data presented in this Dissertation report entitled, "मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतलो समाज" (Reflection of Society in the Selected Teatros of Mario Menezes) is based on the results of investigations carried out by me in the Discipline of konkani at the Shenoj Goembab School of Languages and Literature, Goa University under the Supervision of Professor Kripali Naik and the same has not been submitted elsewhere for the award of a degree Or diploma by me. Further, I understand that Goa University or its authorities will not be responsible for the correctness of observations / experimental or other findings Given the dissertation.

I hereby authorize the University authorities to upload this dissertation on the Dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it Available to any one as needed.

Pearl Snows Fernandrs

Seat No: 22P0180019

Date: 16/04/2024

Place: Goa University

दिनवासणेचीं उतरां

'मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतलो समाज' हो सोद प्रबंध तुमचे मुखार सादर करतना म्हाका काळजासावन खोस भोगता.

हो प्रबंध पुराय जावपा पासत जायत्या जाणांनी मोलादीक हातभार लायला. तियात्रिस प्रत्यक्षांत ह्या संवसारांत नाशिल्ल्यान तांकां मेळून जायत्यो गजाली जाणा जावन घेवपाक मेळ्ळें ना. तरी पूण तांचें धुवे कडेन म्हायती घेवन ह्या प्रबंधांत मांडला. तशेंच तांचें बायलेक आनी वडल्या धुवेक देव बरें म्हणटा. गरज तेन्ना तुमी म्हाका आदार दिल्ल्या पासत हांव मनां काळजा सावन दिनासतना.

हो प्रबंध करपाक जायत्या जाणांचो म्हाका आदार लाभलां. ह्या प्रबंधाचें श्रेय मार्गदर्शक कृपाली नायक हांचे हांव उपकार मानता. तांचें भोव मोलादीक मार्गदर्शक म्हाका लाबलें. तिणें विशयाच्या अभ्यासाच्या संदर्भांत म्हत्वाच्यो सुचोवण्यो दिल्यो. तांच्या उत्तेजनाक लागून हांव हो सोद प्रबंध पुराय करूंक पावलें. देखून हांव तांचें उपकार मानता. तशेंच गोंय विद्यापिठाच्या कोंकणी अध्ययन शांखेचें संचालक डॉ. हनुमंत चोपडेकार हांचेय बीन उपकार मानतां.

हया सोद प्रबंधांक उपकाराक पडपी पुस्तकां, नेमाळीं, अंक आनी हेर साहित्य वापरूंक दिवपी गोंय विद्यापीठ (ताळगांव-गोंय), कृष्णदास शामा ग्रंथालय, डिस्ट्रिक्ट ग्रंथालय. हया ग्रंथालयांच्या ग्रंथपालाक लेगीत हांव देव बरें करूं म्हणटा.

म्हज्यो इश्ट- इश्टिणी हांचीं म्हज्या हया कामांत मदत मेळिल्ले खातीर तांकां खाशेलें धन्यवाद.

हया सोद प्रबंधाचें सुरवेक सावन प्रबंध पुराय जाय मेरेन विशयांची विचारपूस करपी म्हजो बापूय बेनेडीठो फेर्नाडीस, आवय आतोनेता फेर्नाडीस म्हज्यो भयणी प्रिस्का, प्रेसिला आनी म्हजो भाव किंगसली फेर्नाडीस तशेंच म्हज्यान विसरूंक जायना फ्रा.मायकल पेरेरा हांच्या बगर हो प्रबंध पुराय करप कठीण आशिल्लो. हांचो आदार मोलाचो थारतलो. तांकां सगळ्यांत दिनवास.

थळ: गोंय विद्यापीठ ताळगांव

कु: पर्ल इसनोस फेर्नाडीस

प्रस्तावना

'मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतलो समाज' हो सोद वावर कोंकणी भाशीक नदरेंतल्यान वावर केलो. तियात्र आनी खास करून मारियो मिनेझीस हांच्या वावराची नोंद जावन ती लोकां मेरेन पावचीं हो ह्या प्रबंधाचो हेतू आसा.

ह्या पुराय प्रबंधांत 7 प्रकरणां आसा. पयल्या प्रकरणांत प्रबंधिकेची प्रस्तावना मांडल्या. प्रस्तावनेंत विशय प्रवेश, संशोधन पद्दत, संशोधन उद्दिष्टां, संशोधनाचो आवाठ आनी मर्यादा, साहित्यीक नियाळ, प्रबंधिकेची उपयुक्ताय हांचे रितसर प्रकरण केलां

दुसऱ्या प्रकरणांत तियात्राची फाटभूंय, संकल्पना आनी स्वरूप, व्याख्या आनी प्रकार मांडला. तियात्राची सुरवात कशी आनी केन्ना जालीं हें सांगलां तशेंच तियात्रिसांनी दिल्यो व्याख्या सांगल्या.

तिसऱ्या प्रकरणांत तियात्र आनी समाज हांची वळख करून दिल्या. समाज म्हणल्यार कितें, समाजाची व्याख्या, संकल्पना तशेंच तियात्र आनी समाजाचो संबंद दाखयलां

चवथ्या प्रकरणांत मारियो मिनेझीस हांचे जिवन आनी कर्तृत्व सांगलां. ताचो जल्म, काजारी जिवीत, भुरगेपण, मरण, शिक्षण आनी नोकरी.

तशेंच कशें तरेन तो तियात्रिस म्हण माचयेर आयलो आनी मुखा वयलो वावर थोडें भितर सांगलांताका मेळिल्लें पुरस्कार आनी ताचीं प्रकाशीत पुस्तक हांची विस्तारान म्हायती दिल्या. तांणी तियात्राक गोंयांतच न्हय जाल्यार विदेशांतूय नामना मेळोवन दिल्ली. ताचीच नोंद ह्या प्रकरणांत घेतल्या. ताचें खाशेलें योगदान म्हणल्यार तियात्रिस्तांच्या भुरग्यांक घेवन तियात्र. ताचीय नोंद घेतल्या. हें सांगलां. आनी निमाणें कडेन ताणें घडयलो मिनेझीस थिएटर हो केन्ना स्थापीत जालो हें मांडला पांचव्या प्रकरणांत मारियो मिनेझीस हांणी आपल्या तियात्रांत समाजाचें प्रस्न कशें मांडला हें देखी दिवन सांगलां. तांच्या तियात्रांनी वेसन, वर्ग संघर्श, स्त्री आनी समाजाचें प्रस्न आयलां तांचेर बरयलां.

सव्या प्रकरणांत मारियो मिनेझीस आपल्या तियात्रांत कशें तरेन कुटुंबीक प्रस्न मांडटा हें आमकां खूब बरें तरेन कळटा. आधुनीक कुटुंबीक विशय तांच्या तियात्रांनी दिसून येता. कशें तरेन घोव बायल एका मेका मोग आसता आनी एकामेकांक गरजे वेळार पावता हें दिसता. वेग वेगळी मोगाची नातीं दाखयलां. गरीब गिरेस्तां मदीं मोग, भाव भयणी मदीं मोग आदीं. तशेंच सून- सासुमांय हांचें नातें दाखयलां. सातव्या प्रकरणांत पुराय अभ्यासाचो निश्कर्श रितसर मांडला. आनी शेवटाक आदारावळ.

सारांश

‘मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतलो समाज’ ह्या सोद वावरा खाला रोमी लिपयेंतल्या वेंचीक तियात्र साहित्याचें वाचन करून त्या साहित्या विशीं सामाजीक नदरेंतल्यान अभ्यास केला. हो विशय निवडपाचें कारण म्हणल्यार मारियो मिनेझीस एक तियात्रित आनी तो ह्या संवसारांत ना, पूण ताणें केल्लो वावर खूब आसा. आनी हो वावर लिखित स्वरूपांत आसपाक जाय. ताचें दस्तावेदस्तावेजीकरण केल्ल्यान मुखार हेरांकूय अशें अभ्यासकाक मेळचें म्हण हो विशय निवडलां. दर एक पुस्तक वाचतना, हांवें वेग वेगळे आशय- विशय वाचून तांचे निरिक्षण केलां. ह्या पुराय प्रबंधात मारियो मिनेझीस हांणी तियात्रांत समाज कसो चित्रीत केलां? आनी समाजाचें प्रस्न कशें मांडल्यात? हें जाणून घेवपाचो यत्न केलां.

विशय केंद्रीत उतरां

मारियो मिनेझीस, समाज, तियात्र, स्त्री

मांडावळ

1. प्रस्तावना आनी विशय प्रवेश (पान 5-12)

- 1.1 विशयांची प्रस्तावना
- 1.2 विशयांची मूळ संकल्पना
- 1.3 विशयांची निवड: म्हत्व आनी कारण
- 1.4 संशोधन पध्दत
- 1.5 संशोधन मर्यादा
- 1.6 संशोधन विशयक समस्या
- 1.7 संशोधनकार्याचीं उपयुक्ता
- 1.8 साहित्यीक नियाळ
- 1.9 गृहितकांची मांडणी

2. तियात्राची फाटभूंय, संकल्पना आनी प्रकार (पान 14-30)

- 2.1 तियात्राची फाटभूंय
- 2.2 तियात्राची संकल्पना आनी स्वरूप
- 2.3 तियात्राच्यो व्याख्या
- 2.4 तियात्राचें प्रकार
 - 2.4.1 समाजीक तियात्र
 - 2.4.2 धर्मीक तियात्र

2.4.3 राजकी तियात्र

2.4.4 कुटुंबीक तियात्र

2.4.5 बाल तियात्र

3. तियात्र आनी समाजाचो संबंद (पान 32-40)

3.1 समाजाच्यो संकल्पना

3.2 समाजाची व्याख्या

3.3 तियात्र आनी समाज

4. मारियो मिनेझीस हाचें जिवन आनी कर्तुव्य (पान 42-62)

4.1 कुटुंबीक वळख

4.2 ताचें काजारी जिवीत

4.3 जल्म आनी भुरगेपण

4.4 शिक्षण आनी नोकरी

4.5 मरण

4.6 मारियो मिनेझीस एक तियात्रिसत

4.6.1 सुरवात

4.6.2 तियात्रिसांच्या भुरग्यांक घेवन तियात्र

4.6.3 तियात्रांत मेळिल्लें इनामां

4.6.4 समाजीक जीण

4.6.5 तियात्र पुस्तक रुपांत

4.6.6 मिनेझीस थिएटर

4.6.7 भोंवडी

5. मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतले समाजीक प्रस्न

(पान 67-80)

5.1 वेसन

5.2 वर्ग संघर्श

5.3 स्त्री आनी समाजीक प्रस्न

6. मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतले कुटुंबीक प्रस्न

(पान 82-92)

6.1 घोव बायल

6.2 अस्तुरेची वेग-वेगळी रुपां

6.3 मोगाची वेग-वेगळी नातीं

6.4 सून-सासुमांय

7. निश्कर्श

(पान 94-96)

आदारावळ

प्रकरण 01

1. प्रस्तावना आनी विशय प्रवेश

- 1.1 विशयांची प्रस्तावना
- 1.2 विशयांची मूळ संकल्पना
- 1.3 विशयांची निवड: म्हत्व आनी कारण
- 1.4 संशोधन पध्दत
- 1.5 संशोधन मर्यादा
- 1.6 संशोधन विशयक समस्या
- 1.7 संशोधनकार्याचीं उपयुक्ता
- 1.8 साहित्यीक नियाळ
- 1.9 गृहितकांची मांडणी

1. विशय प्रवेश

1.1 प्रस्तावना

गोंयच्या क्रिस्तांव समाजांतल्या कलाकारांनी तियात्राची सुरवात मुंबय शारांत १८९२ वर्सा एप्रीला म्हयन्यांत केली. तियात्राची परंपरा फुडें वचत आसा. समाज प्रबोधन करपाचे काम तियात्र करता. बदलत्या काळा प्रमाण बदलत्या समाजाचें चित्रण तियात्रांत जालें दिसून येता. समाज आनी तियात्राचें नातें सामान्य आसा.

‘तियात्र’ हें उतर पुर्तूगेज भाशेंतल्यान ‘तियात्रु’ ह्या उतरावेल्यान आयलां. तियात्र हो एक देशी भाशेंतल्यान फुलपी पूण अस्तंती संस्कृताय आनी दायज चलोवपी एक प्रभावी नाट्य प्रकार. तियात्राक आयज एक वेवसायीक बुन्याद मेळ्ळ्या. तियात्र म्हणल्यार “क्रिस्तांव समाजाचो हारसो अशें सर्गेस्त मनोहरराय सरदेसाय म्हणटा”.¹ तचें मत चूक ना पूण आयज हो तियात्र फकत क्रिस्तांव मनशां मेरेन उरूंक ना तर संवसारभर हेर मनशां मदीं पावलां.

संवसारांत वेगळ्या वेगळ्या देशांनी आनी वेगळ्या भासांनी नाट्य प्रकार आसात ते आमचें नदरेंत भरतात. हें नाट्य प्रकार एके भाशेंत साकून दुसरे भाशेंत अणकार करपाक वा दुसरे भाशेंत सादर करपाक कांयच

आडखळ जायना, पूण तियात्र हे फास्केंत बसना. म्हणजे त्या तरेन ती कॉमेडी उरची ना. तशेंच तियात्राचे कथानक बदल्ले.

‘इतालियान भुरगो’ हो कोंकणींतलो पयलो वयलो तियात्र. ‘ द गोवा-पुर्तुगेज डामटीक कंपनी’च्या आसऱ्याखाला हो तियात्र माचयेर आयलो. मुंबयंतल्या तेन्नाच्या ‘न्यू आल्फ्रेड थिएटरांत’ हो पयलो वयलो प्रयोग जालो. लुकासीन रिबेरो, जुआंव आगुस्तीन फेर्नांडीस आनी हेर कांय वेंचीक हांगा त्यांच्या पालवान तियात्राची बुन्याद घातली. लुकासीन रिबेरो हो पयलो तियात्रिस आनी जुआंव आगुस्तीन फेर्नांडीस हो ताचो सुर्वेचो सांगाती. जुआंव आगुस्तीन बाबान, तियात्राच्या मळार खूब वावर केल्लो आनी हाका लागून ताकाच ‘पाय तियात्रिस’ हो भोवमान दिलो. जुआंव आगुस्तीन फेर्नांडीसाचीं पयलीं घरकान्न रेजिना फेर्नांडीस ही पयली बायल मनीस जिणें तियात्राच्या मळार काम केला. तियात्रांतली पयलीं वयली कांतारां गावपी पयली स्त्री- कलाकार.

कोंकणी भास ही गोंयचीं अस्मिताय. तियात्र फकत कोंकणी भाशेंतूच जातात. हेर भाशेंत ताचो अणकार जाल्यारूय ताका तियात्र म्हणून शक्य जावचें ना अशें दिसता. तियात्र कोंकणी भाशेचो प्रचार करता.

मारियो मिनेझीस हो फामाद तियात्रिस अभ्यासलो उपरांत ताचे तियात्रांत आनी कोंकणी भाशेंत योगदान लोकां मेरेन पावतलें. तियात्राचो इतिहास समजतलो. तशेंच समाजूय जाणून येतलो. ताणें तियात्रांत केल्ले नवें प्रयोग कळटलें. आनी लिखित स्वरूपान दस्तावेज जातलें. जाचो वापर कोंकणी शिकलेल्या विद्यार्थ्यांक जातलो. फुडाराक ह्या विशयाचेर कोणूय आनीक खोलायेन वावर करपाक सोदता ताका फायदेशीर जातलें.

आयज तियात्राच्या मळार खूब उदरगत जाली पळोवपाक मेळटा. तियात्र फकत गोंयां पुरतो मर्यादीत ना जाल्यार गोंयां भायर तियात्राचे प्रयोग राष्ट्रीय तशेंच आंतरराष्ट्रीय मळार जातात, ही एक अभिमानाची गजाल.

मारियो मिनेझीस हो एक कोंकणीतलो तियात्रिस, आयज मेरेन ताचेर कोणेंच अभ्यास केल्लो ना. दुसरे म्हणल्यार रोमी लिपयेंत साहित्य चडशें सगळ्या वाचप्यां मेरेन पावना, ह्या नदरेंतल्यान तियात्रित म्हण ताचीं वळख जातलीं. मिनेझीस हांणी आयज मेरेन 54 तियात्र सादर केल्यात, आनी तांतूतले 6 तियात्र प्रकाशीत पुस्तक रुपांत उजवाडाक आयल्यांत, तांतूतलो 1 तियात्र *उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?* देवनागरी लिपयेंत प्रकाशीत जालां आनी उरिल्ले 5 तियात्र *एके फोटीक शेंबोर फोटीं, बेयमान कीर, शीरलो, म्होजी मांय म्होजी दुस्मान, हे*

चुखीक भोगसोने आसा? रोमीं लिपयेंत प्रकाशीत जाल्यात. तशेंच मारियो मिनेझीसाक इनामां फावो जाल्लीं आसात. हया नदरेन ताचेर अभ्यास जावचो म्हण हो विशय निवडिलां.

मारियो मिनेझीस आपल्या तियात्रांनी समाज कशें रितीन चित्रण केलां ताचेर हया प्रबंधांत भाश्य करतना हया सकयल दिल्ल्या मुल्यांचेर उजवाड घाला:

ताणें चित्रायिल्लो समाजाचें प्रश्न, वेसन, वेवसाय, पर्यावरण तशेंच कुटुंबीक प्रस्न घोव बायल, अस्तुरेची रूपां, सून-सासूमांय.

1.2 विशयाचें म्हत्व आनी कारण

हो विशय निवडपा फाटलें कारण म्हटल्यार तियात्र हया विशयाचेर आयज मेरेन अभ्यास जालो आसा पूण मारियो मिनेझीस हांच्या तियात्रांचेर जाल्लो ना. मारियो मिनेझीस एक तियात्रिस आनी तो हया संवसारांत ना, पूण ताणें केल्लो वावर खूब आसा. आनी हो वावर लिखित स्वरुपांत आसपाक जाय. हे सांगपाक तशेंच दस्तावेजीकरण आनी हेरांकूय जाण मेळची म्हण हो विशय निवडिलां. हया प्रबंधकेच्या रुपान “मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतलो समाज” हाची जाण आनी ते फुडल्या अभ्यासकांक म्हत्वाचें आनी आदाराचे थारतलें.

1.3 संशोधनकार्याची उद्दिष्टां

- मारियो मिनेझिसाचो जिवीत आनी वावर सोदलां.
- प्रकाशीत जाल्ल्या तियात्राचो अभ्यास जालां.
- हया प्रबंधात मुखेलपणान मारियो मिनेझीस आपल्या वेंचीक तियात्रांनी चित्रीत केल्ल्या समाजाचें विंगड विंगड रूपां पळोवप जालां.
- गोंयच्या तियात्र अकादमीचो उप अध्यक्ष जावन तियात्राच्या उदरगतीक खातीर दिल्लें योगदान समजून घेवपाचो यत्न केलां.
- तियात्र हो विशय आनी खोलायेन समजून घेवपाचो यत्न जालां

1.4 संशोधन पद्दत

हया प्रबंधिके खातीर म्हायती एकठांय करपाक मुखेलपणा मुलाखत लागतलीं आनी हेर पद्दती पळोवन ताचो वावर जालां यत्न करतलें. तशेंच समाज शास्त्रीय पद्दतीचो वापर जातलो.

1.5 संशोधन मर्यादा

हो अभ्यास करतना मारियो मिनेझीस हया एकाच तियात्रिस्ताचो म्हण अभ्यास केलां. कारण ताचें तियात्रांतली समाजीक नदरेन कशी आसा तें कळचें म्हण तांच्या तियात्रांनी दिसपी समाज पळयलां. तातूंत ताचो

पुराय वावर तशेंच जीण अभ्यासलां मारियो मिनेझीस हांणी केल्ल्या “स” प्रकाशीत आनी 54 अप्रकाशीत तियात्र आसात. हें तियात्र सर्व सादारण मनशाक मेळचें तशेंच मारियो मिनेझीस फकत क्रिस्तांव समाजा मंदी उरलां, मारियो मिनेझीस समस्त कोंकणी मनशांकूय कळचो. हो विशय म्हत्वाचो थारता. देखून निवडलां तेच वांगडा 54 हो आंकडो खूब आशिल्ल्यान कांय वेंचीक तियात्रच घेतल्या, आनी हेर तियात्र घेवंक ना.

1.6 संशोधन विशयक समस्या

खंयच्याय विशयाचेर संशोधन करतना त्या विशया भितर एक समस्या आसप गरजेचें कारण हो संशोधनाचो वावर करून निमाणें कडेन “संशोधन विशयाची समस्या” हाचें सोडोवप जाता. तेन्ना खरेपणान हो संशोधनाचो वावर सफळ जाला अशें म्हणूं येता. प्रबंधाचें खातीर विशय निवडलां- “मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रातलो समाज” हाची समस्या म्हणल्यार मारियो मिनेझीस हाणें समाज कसो चित्रीत केलां? समाजाचें प्रस्न कशें मांडल्यात?

1.7 संशोधनकार्याचीं उपयुक्ता

“मारियो मिनेझीस हो फामाद तियात्रिस” अभ्यासलो उपरांत ताचे तियात्रांत आनी कोंकणी भाशेंत योगदान लोकांक जाणून येतलें.

तियात्राचो इतिहास जाणून येतलो. तशेंच समाजूय जाणून येतलो. ताणें केल्ल्या तियात्रात नवें प्रयोग कळटलें. आनी लिखित स्वरूपान दस्तावेज जातलें. जाचो वापर कोंकणी शिकलेल्या विद्यार्थ्यांक जातलो. फुडाराक ह्या विशयाचेर कोणूय आनीक खोलायेन वावर करपाक सोदता ताका फायदेशीर जातलें.

1.8 साहित्यीक नियाळ

- प्रकाश, थळी, तियात्राचो इतिहास (१८९२-१९९२), गोवा कोंकणी अकादमी, पणजी- गोंय, १९९३. (ह्या पुस्तकांत तियात्राची सुरवात कशी, केन्ना आनी खंय जालीं हें मेळटा तशेंच हो देवनागरी लिपयेंतलो पयलो इतिहासीक पुस्तक.)
- Mazarello, Wilson, Wilmix, 100 Years of Konkani Tiatro, Panaji- Goa, Government of Goa, Directorate of Art & Culture, 2000. (ह्या पुस्तकांत १०० वर्सा आदीं तियात्राविशीं म्हायती मेळटा, तशेंच ह्या पुस्तकांत पुराय तियात्राविशीं म्हायती मेळटा.)
- Tiatracho Jhelo, Ponnji-Goy, Goa Konkani Academy, 1996. (ह्या पुस्तकांत थोडक्यांत तियात्राविशीं म्हायती मेळटा, तियात्र ह्या उतराची फोडनी केली मेळटा. तशेंच कांय वेंचीक तियात्र वाचपाक मेळटा.)

- गोमिश झेवियर लुईस. तोमाझिन कार्दोझ हांच्या वेंचीक तियात्रांतलो समाज जीवन, गोंय विद्यापीठ, २०२१
- फेर्नांडीस कोजमा. तियात्रांत दिसपी गोंयच्या समाजाचे चित्रण, गोंय विद्यापीठ, २०१६

1.9 गृहितकांची मांडणी

काळ जसो बदलत वता तशेंच तियात्र करपाची तरा बदलत वता. आनी जायते नवें प्रयोग जातात. तर हीं परंपरा दसताविज करून दवरप गरजेचें कारण फुडाराक कोणाकूय तियात्राविशीं म्हायती जाय जाल्यार आदार जातलो.

- तियात्राचो इतिहास जाणून मेळटलो. तियात्राच्यो व्याख्या तशेंच प्रकार कळटलें.
- तियात्र हो समाजाचो हारसो, हाचे म्हत्व.

संदर्भ

1. थळी प्रकाश. तियात्राचो इतिहास. पणजी गोंय: गोवा कोंकणी अकादमी, 1993

प्रकरण 02

2. तियात्राची फाटभूंय, संकल्पना आनी प्रकार

2.1 तियात्राची फाटभूंय

2.2 तियात्राची संकल्पना आनी स्वरूप

2.3 तियात्राच्यो व्याख्या

2.4 तियात्राचें प्रकार

2.4.1 समाजीक तियात्र

2.4.2 धर्मीक तियात्र

2.4.3 राजकी तियात्र

2.4.4 कुटुंबीक तियात्र

2.4.5 बाल तियात्र

2. तियात्राची फाटभूंय, संकल्पना आनी प्रकार

2.1 तियात्राचो उगम

गोंयचों इतिहास चाळून पळयलो जाल्यार एक गजाल स्पश्ट जाता. गोंयचेर वेगळ्या वेगळ्या राजानी आपली राजवट चलयली, एक राजा आपली राजवट चलयतना आपली सत्ता वापरून आपल्याक रुचता ते परीन कारभार चलयतालो. हें राजा आपली भास, चाली-रिती, संस्कृताय, परंपरा, बी गोंयच्या लोकांचेर थापताले काय फावटी तर बळजबरी करून आपले अस्मितायेचो छाप गोंयचेर मारताले निमाणें 450 वर्सा आपलो शेक गाजयलो तो पुर्तुगेजानी हया राजांच्या शेकाक लागून गोंयचेर मर्णकाळ आयलो. भोव करून गोंयची भास, चाली-रिती. संस्कृताय आनी परंपरा हांचेर चेपण आयलें. वेगळ्या वेगळ्या राजांनी आपले अस्मितायेचो छाप गोंयचेर मारलो, हे जरी खरे आसलें तरी गोंयचो लोकवेद भोव पुर्विल्लो अजून पसून अस्तित्वांत आसा.

“लोकवेद म्हळ्यार लोकजिणेचें पडबिंब! त्या त्या वाठारांतल्या लोकांचे जिवन पद्दतीची वैशिष्टां त्या त्या वाठारांतल्या लोकवेदांत स्पश्टपणान उदेल्लीं आसतात. समाजांत रावपी लोकांची जियेवपाची पध्दत कशी? तांची सुख-दूखां, तांचे हावेस, इत्सा-उत्फर्क, समाजांत वावुरपी जाती-

जमार्तीं मदले भितल्ले आनी भायले संबंद, घडपी भौतीक आनी मानसीक स्थित्यंतरां, गांवची रचणूक, सांस्कृतीक एकचार आनी वेगळोचार, ह्या सगळ्यांचे जितें-जिवें पडबिंब त्या त्या समाजांतल्या वा त्या त्या वाठारांतल्या लोकवेदांत पडिल्लें पळोवंक मेळटा”.¹ अशें जयंती नायक म्हणटा

जागोर

जागोर हो एक लोक नाट्य प्रकार. तो एक लोककला प्रकार. ‘जागोर’ हें उतर ‘जागरण’ ह्या उतरा वयल्यान आयलां”.² म्हणल्यार सगळीं रात जागरण करप. “जागर रातच्या धा वरांचेर सुरू जातालो आनी फांत्यापारार सोंपतालो”.³ जागर हो एक संगीत नाट्य प्रकार. जागराचें तीन वांटे जातालें. “पयलीं नमन, मागीर देवाची माया आनी तातूंतलीं संवगां, आनी तिसऱ्या वाट्यांत आख्यान जातालें”.⁴

जागोर हें चड करून गांवच्या फेस्तां दिसांनी जातालें. एका उक्त्या मळार लोक जमताले. मदीं उजो पेटयताले. नाचपा खातीर जागो सोडून लोक सरभोंवतणीं बसतालो. घुमट ह्या एकाच वाद्याचो जागरांत वापर जातालो.

जागोरेतलें काम(acting) हें आयत्या वेळार सुचता ते प्रमाण आसतालें. लोकांचीं आनी एकामेकांचीं उणींदुणीं काडपाचें काम कलाकार करताले. जाचेर टिका जाता तो नाट्यांतल्यानच ताची जाप दितालो. ह्या जागरांत अशिल्लतायेक अददीक म्हत्व आसतालें. जागरा खातीर येसायो, नाट्यसंहिता, दिग्दर्शन अशे कांयच प्रकार नासले. तरी आसतना जागोर लोकांचें मनोरंजन मात निश्चित करतालो

खेळ

“खेळ हें संस्कृत उतर. ताचो अर्थ गेम, स्पोर्ट वा प्ले”.⁵ खेळ म्हणल्यार एक कथा. हें कथेंत लागू जातात तसलीं कांतारां आनी संवाद आसता.

‘खेळ’ वा ‘फेळ’ हे दक्षीण गोंयांत परबां वेळार आनी पास्कांच्या वेळार भोव मोठ्या प्रमाणार जातालें. जागोराक पळोवंक गेल्यार ‘खेळ’ हो थोडो सुधारिल्लो नाट्य प्रकार. खेळाक नाट्यसंहिता आसताली. ताच्यो येसायो जाताल्यो. पूण हे खेळ माचयेर वा पालकार मात जायनासले. ते जमनीर जातालें. हें खेळ चडशे लोकांच्या आंगणांनी जाताले. खेळां खातीर नेपथ्य वा पड्डे नासताले. मात प्रतिकात्मक नेपथ्यांतल्यान वेगवेगळे देखावे दाखयताले. आदले खेळ म्हळ्यार दुसरें कांयच नासून आयची ‘प्रयोगीक रंगमाची’ अशें आमच्यांनी म्हणूं येता. ‘खेळ’ वा ‘फेळ’ हे लोकांच्या घरामुखार जाताले. ताका पयलेच खेपे प्रत्यक्ष

माचयेर हाडले ते नामनेचे तियात्रिस्त 'आंतोन मोरायश' हांणी. हें खेळ माचयेर जांवक लागले उपरांत तांकां नांव दवरलें 'खेळ तियात्र'.कांय जाण ताका 'नॉन स्टॉप ड्रामा' म्हणूंक लागले. 'खेळ तियात्र' गोंयच्या खांची कोनशांनी तशेंच गोयां भायर पावोवपाचें श्रेय नामनेचे लेखक, दिग्दर्शक आनी विनोदी कलाकार 'श्री. रुझार रोद्रिगीश' हांकां फावो जाता.

जागर हो लोकनाट्य प्रकार. हिंदू तशेंच क्रिस्तांव भाव सादर करताले जाल्यार खेळ हो प्रकार फक्त क्रिस्तांव भाव खेळयताले. जागर हो गोंयच्या उत्तर वाठारांत नांवलकीक पाविल्लो जाल्यार खेळ हो दक्षीण वाठारांत नांवलकीक आसलो. जागर निर्मिती चड शिक्षीत आसनासले वा केन्ना केन्नाय अशिक्षीत आसताले. खेळा बाबतींत चड करून शिक्षीत मनीस नवे नवे प्रयोग करताले. ह्या दोनूय लोकनाट्य प्रकारा वरवीं समेस्त लोकांची मनरिजवण जातालो.

कोंस्तांसियु लुकाझिन्यु कालिदास रिबेरू

1890 वर्सा इटालीयन ओपेरा कंपनी मुंबयच्या प्रमुख थिएटरांनी तांचो ओपेरा सादर करताले. ताचो हो नाट्य प्रकार उचल्या पावड्यावेलो आशिल्लो. ताका कथानकाचें सूत्र, उंचलें संगीत, निर्देशन, आधुनीक

वेदी निर्माण मोलादीक वेश- भूषण आनी वीज दिव्याचो प्रभाव आशिल्लो.

असले वातावरण चालींत आसतना एक तरणाटो 27 वर्सा पिरायेचो गोंयच्या बार्देजांतल्या आसगांवांतलो नोकरेच्या सोदांत मुंबय पावता. ताचें पुराय नांव 'कॉस्तांसियु लुकाझिन्यून कालिदाद रिबैरू' उपरांत तो लुकासिनो रिबैरो हया नांवान प्रख्यात जालो.

लुकासीन, संगीताचो आनी वेदी कलाचो मोगी. मुंबय जावपी गोंयचो जागर आनी खेळ सकयल्या पांवड्याचो जाल्ल्यान लोक नाट्यकलेक परकी लेखतात हें ताणें पळयले. तेच वेळार इटालीयन ओपेरा कंपनी हया संस्थेचो ओपेरा ताणें पळयलो आनी ताका तो खूब मानवलो.

लुकासीन संगीताचो मोगी जाल्ल्यान वायोलीन वाद्य ताका बरें तरेन वाजोवंक येताले. तो पदां रचतालो आनी बरो गावपी आशिल्ल्यान आपणें तें ओपेरा कंपनीत रिगचें अशें ताच्या मनांत आयलें. तो व्हडलोसो शिकिल्लो नाशिल्लो पूण कसलेंय मेळटा तें काम करूंक ताची तयारी आशिल्ली. त्या ओपेरा कंपनीत काम मेळचे खातीर शिफारस करूंक प्रभावी गोंयकाराच्या सोदाक तो लागलो. उंचेल्या स्थापनार आशिल्ल्या गोंयकारान लुकासिनाचें हें प्रयत्न पळोवन ताका त्या कंपनीत कामाक लायलो. ओपेरा सादर जातना पड्डे वोडपार्चे-

देवोंवपाचे काम तो त्या कंपनीत करूंक लागलो. त्या कामाक व्हडलोसो पगारूय नाशिल्लो. पूण ताच्या अभिरुचिचें काम तें जाल्ल्यान आनी ताका कलाकारांचें प्रदर्शन पळोवंक आनी संगीत आयकूंक मेळटा आशिल्ल्यान तें रुचलें.

लुकासीन त्या कंपनी बरोबर पूर्णें, मद्रास, शिमला, कल्कत्ता अशे साबार वाठारांनी भोंवलो. उपरांत ती कंपनी बर्माचे भोंवडेक वचपाक तयार जाली ह्याच वेळार लुकासीन बाबान त्या कंपनीतली आपली नोकरी सोडली. पूण ते कंपनीत आसतना सामके लागशिल्ल्यान पळोवन तोंडपाठ जाल्लें तें ओपेरा ताची फाट सोडपाक तयार नाशिल्लें. तातल्या एका ल्हान ओपेराचेर आदारीत कोंकणीतल्यान खेळ रचपाची ताचे मतीत येवजण आशिल्ल्यान ते कंपनी थावन उपयोग केल्लीं न्हेसणां उण्या मोलाक ताणें घेतलीं.

गोन्सालीज ब्रदर्स हांणी बरयिल्ल्या इटालीयन ओपेराची कृती कोंकणीत भाशांतर करून पयलो कोंकणी तियात्र ताणें रचलो आनी 'इटालीयन भुरगो' हें नांव दिवन तो तियात्र लोकां मुखार खेळोवंक ताणें थारायलें.

मुंबयत आसतना ताका ताळगांवच्या कायतानीन फेर्नाडीसा लागीं इश्टागत जाली. ते दोगूय उपरांत त्या खेळांत काम करचे खातीर वांगडी सोदपाक भोंवक लागले. पूण तांकां भुरगे मेळ्ळे नात कारण त्या काळार

जागरान नांव वगडायिल्लें आनी लोकांक दिशिल्लें की होय खेळ जागरा भशेन आसतलो.

लुकासीन आनी कायतानीन खरशले, निर्शले आनी मागीर फाटी सरले. तो खेळ माचयेर हाडपाची तांची उर्बा सोंपली आनी तांणी आशा सांडली.

कायतानीन जुआंव आगुस्तीन बाबाची वळख जाली तेन्ना लुकासीन बाबान रचिल्ल्या खेळा विशीं ताणें ताका सांगलें. एका आयतारा ते दोगूय लुकासीन बाबाक मेळूंक गेले. मागीर तांची इश्टागत वाडली आनी काम जातकंच तिगूय सांगाता मेळून खबरो मारपाची तांकां संवय जाली. तातुंतल्यान इटालीयन भुरगो माचयेर हाडपाची उर्बा वाडली. परतून कुडांनी भोंवून खेळांत पात्र करपा खातीर भुरगे सोदपाक सुरवात केली. दोग जाण तयार जाले. तातुंतलो एकलो मुंगूल गांवचो आगुस्तीन मास्कारेन्हास आनी दुसऱ्याचें नांव कळीत जावंक ना. लुकासीन बाबाक तो खेळ माचयेर हाडपाक 9 कलाकारांची गरज आशिल्ली पूण फावो तितले गडे मेळनाशिल्ल्यान जण एकल्यान दोन-दोन पात्रां घेवन सदां सांजेच्यो येसायो मारपाक सुरवात केली.

1892 वर्साच्या एप्रील म्हयन्याचें 17 तारखेर (पास्कांच्या फेस्ता दिसा) तेन्नाच्या आल्फ्रेड थिएटरांत लुकासीन बाबान बरोवन दिग्दर्शित केल्ल्या इटालीयन भुरगो ह्या तियात्राचो पयलो प्रयोग जालो. त्या

ओपेरांतलीं कांतारां, संवाद, कथा आनी संगीत आयकून आनी सोबीत न्हेसणां पळोवन लोकांचे दोळे दिपकावले.

त्याच वर्सा, सां. फ्रांसीस शाविएराच्या फेस्ता दिसा त्या तियात्राचो दुसरो प्रयोग बोरी बंदर लागिंच्या तेन्नाच्या स्केटींग रींग म्हणिल्ल्या वाठारांत जालो. तो खूब गाजलो. लुकासीन बाबान ताच्या पंगडाक ‘गोवा पुर्तुगीज ड्रामेटीक कंपनी’ म्हणून नांव दवरलें.

2.2 तियात्राची संकल्पना

‘तियात्र’ हें उतर पुर्तुगेज भाशेंतल्यान ‘तियात्रु’ (teatro) ह्या उतरां वयल्यान आयलां. इटालियन भाशेंतूय तियात्रु (teatro) अशें उतर आसा ताचो अर्थ तियात्र वा नाटक.⁶ इंग्लीश भाशेंत थियेटर असो अर्थ जाता. दुसऱ्या उतरांनी तियात्राक ड्रामा अशें म्हणटात. ताचो अर्थ नाटक वा खेळ”.⁷

कोंकणींत तियात्राचो जल्म जालो तेन्ना गोंयांत पुर्तुगेजांचें राज चलतालें जाल्यार मुंबय ब्रिटीशाचें. कोंकणी तियात्राच्या जल्मासावन तियात्रान वेगवेगळी नांवारुपां आपणायली आसात. अशा जायत्या नांवां रुपांनी घोळपी तियात्र आयज ‘तियात्र’ (Tiatr) ह्या नांवरुपानूच मेळटा.

“तियात्र पयलीं सुरु जाल्लो तेन्ना तियात्राक ऑपॅरा अशें म्हणटाले. ह्याच कारणाक लागून चड करून आदल्या तियात्राच्या पंगडांक ऑपॅरा अशें नांव आसतालें. देखीकः डग्लस कॉमीक ऑपॅरा, लाझारस कॉमीक ऑपॅरा”.⁸ ह्या कारणां भायर तियात्राची मांडावळ पळयली जाल्यार चड करून संगिताचो तातूंत आसपाव आसा. आनीक एक कारण म्हळ्यार तियात्राची सुरवात इटालियन ऑपॅरा कडल्यान जाल्या.

ऑपॅरा हें उतर चालीक आसलें तेच बरोबर ह्या उतरा भायर आनीक उतरां घोळणुकेंत आसली. तीं उतरां अशीं: “Theatro (Batcara I, 1909), Thiatr (Kunbi Jakki, 1941), Teatr, (Bebdo, 1943), Tiatr (Batkari Anim Mundkar, 1959) Teatro” (Goan Tribune Newspaper, Bombay, 1960)⁹ ह्या सगळ्या उतरांक एकूच अर्थ आसा. हीं एकाच उतराची वेगळीं वेगळीं रुपां. हीं वेगळीं वेगळीं रुपां आदीं-मदीं वेगळ्या वेगळ्या तियात्र जायरातींचेर पळोवपाक मेळटात. 1974 वर्सा साकून “Tiatr” अशे रितीन बरोवपाची पद्दत चालींत आसा.

2.3 तियात्राची व्याख्या

फेलिसियु कादर्दोज- “नाट्य, अभिनय, विनोद, संगीत, ल्हान प्रहसना (फार्स) आशिल्लो माचयेर दाखोवपाचो नाट्यप्रकार म्हणल्यार तियात्र”¹⁰

डॉ. प्रमोद काळे: “Tiatr is a unique performing art genre. It has element of Drama, Music, Comedy and Improvisation. In a typical ‘Tiatr’ performance there is a loose storyline, which runs to the show; it is punctuate by side show’ irrelevant and improvisational material consisting of songs solos, duets and choruses (cantars), dances, comic skits and monologues-all this to the accompaniment of a very loud Goan steel band which sits between the audience and the performers.”¹¹

तियात्र ही एक आगळी वेगळी कला, नाट्य, संगीत, कॉमॅडी आनी improvisation हे चार घटक तातूंत आसपावतात. ह्या चार मुखेल घटकांच्या नेटार तियात्र फुडें बता. तियात्राचे कथानक सुटसुटीत आसता, ताका सायड शो’चो आदार जाय पडटा. सोलो, दयेट, त्रिवो, चवको हे सारकी वेगवेगळ्या प्रकारांची कांतारां तियात्रांत आसपावतात. एका तैपार सायड शो’चो भाग म्हणून ह्या कांतारांकडेन पळयताले.” प्रेक्षकांची उमेद वाडोवंक ह्या सगल्या घटकां भायर ‘ब्रास बॅण्ड’ आसता में कांतारांक आनी कांतांक खाशेली मदत करता.

तोमाजीन कार्जोज: ‘तियात्र हो एक लोकनाट्य न्हय, तो एक आधुनीक पद्य-गद्य आनी संगीत हांचो सुमेळ’.¹²

प्रकाश थळी: ‘तियात्र हो अस्तंती संस्कृतायेची छाप आशिल्लो एक भारतीय भाशेंतल्यान फुलपी लोकनाट्य प्रकार’.¹³

कोंकणी विश्वकोश: 'गोंयच्या क्रिस्तांवांनी खेळयिल्लो एक आगळो नाट्य प्रकार'.¹⁴

एवाग्रियु ज्यॉर्ज: 'Tiatr is nothing but a drama, with certain peculiarities of its own. The word teatro in Portuguese actually mean drama. Tiatr is a modern dramatic form'.¹⁵

स्वताचे गुणधर्म आशिल्लो नाट्यप्रकार म्हणल्यार तियात्र. पुर्तुगेजींतलें तियात्रो उत्तर म्हणल्यारूच ड्रामा, तियात्र हो आधुनीक नाट्यप्रकार.

विल्सन माझारेलो: 'Unique art and culture a form of Goa is the Konkani Tiatro. It is the most popular form of drama in Goa. There is no drama form that resembles Konkani tiatr in any other state of India'.¹⁶

कोंकणी तियात्र ही गोंयची अपरूप कला आनी संस्कृतीक प्रकार, तो गोंयांतलो सगल्यांत चड लोकप्रीय असो नाट्य प्रकार, भारताच्या खंयच्याच राज्यांतल्या नाट्यप्रकारा कडेन कोंकणींतल्या ह्या नाट्यप्रकाराची सर करूंक मेळना.

2.4 तियात्राचें प्रकार

2.4.1 सामाजीक तियात्र

समाजीक तियात्रांत समाजीक परिस्थितीचे चित्रण केल्लें आसता, तशें करतना वास्तवताय मतींत दवरची पडटा, समकालीन वास्तवतायेचो

अर्थ सोदपाचो प्रयत्न तियात्रिस्त समाजीक तियात्रांत करता. समकालीन समाजाची विशिश्ट परिस्थिती आनी ते विशिश्ट परिस्थितींत जगपी व्यक्ती हांच्या संबंदाचे चित्रण समाजीक तियात्रांत घडटा, व्यक्ती भोंवतणचीं परिस्थिती ही समाजीक मुल्यवेवस्थेचेर आदारून आसता. तशें पळयल्यार प्रत्येक तियात्र हो समाजीक आसता पूण खरेपणी ह्या प्रकाराचेर बारीकसाणेन अभ्यास केल्यार तो तियात्र समाजीक समस्या मांडपी आसता, एकाद्री व्यक्ती जेन्ना समाज मुल्यांचे आड वता तेन्ना निर्माण जावपी समस्या ही समाजाची आसता. ही समस्या समाजीक तियात्र जल्मा हाडपाक मदत करता.

“कोंकणींतले चडशे तियात्र हे समाजीक तियात्र जावन आसात. ह्या समाजीक तियात्रांत गोंयचे समाजजिवन, तांच्यो चालीरिती, धंदे वेवसाय, संस्कृताय ह्या आनी हेर गजालींचो आस्पाव जाल्लो दिसून येता. कोंकणींतल्या समाजीक तियात्रांनी समाजाक जागयला. ‘उठ गोंयकारा’ ह्या फा. फ्रेडीच्या तियात्रान राजभास चळवळी खातीर गोंयच्या समाजाक जागयलो, एम बॉयर हांच्या ‘एकूच रोस्तो’ तियात्रान एकचाराचे नदरेन समाजाक जागयलो आनी समाजीक तियात्र समाजाक जागयत आयल्यात”.¹⁷

2.4.2 धर्मीक तियात्र

“धर्मीक तियात्रांनी धर्मीक चित्रण करतात. धर्माचे शिकवण तियात्रांतल्यान दितात, कोंकणींतले धर्मीक तियात्र हे क्रिस्ती धर्मापुरते मर्यादीत उरल्यात, भोव करून कोरेज्माच्या काळार हे तियात्र माचयेर सादर जातात. गोंय सुटके उपरांत फा. प्लातोन फारीया, फा. फ्रेडी दा. कोस्ता, लिगोरिओ फेर्नाडीस, फा. नेवील ग्रासीयस आनी हेरांनी मुखेलपणान धर्मीक तियात्र माचयेर हाडल्यांत, धर्मीक तियात्रांनी धर्मीक मुल्ल्यां दिश्टी पडटात”.¹⁸

ज.पी सोजालीन हे फामाद धर्मीक तियात्र बरोवपी, ताणें वेगवेगळे धर्मीक देखावे माचयेर दाखोवन धर्मीक तियात्राची सोबाय वाडयली, ‘सा. फ्रांसीस शावियेर’, ‘सायबिणीच्यो सात दुखी’ अशें जायते धर्मीक तियात्र ताणें बरयल्यात. प्रिन्स जेकब हाणें ‘भोक्तीवर्वोत जुझे वाज-गोंयचो आस्कारी’, ‘सां फ्रासीस शावियेर’, ह्या सारके धर्मीक तियात्र बरोवन माचयेर हाडल्यात. दर वर्सा कोरेज्माच्या काळार धर्मीक तियात्र माचयेर येता ना दिसतात.

2.4.3 राजकी तियात्र

राजकी तियात्रांत राजकी घडणुकांचे चित्रण केल्लें आसता. ह्या तियात्रांनी तियात्रिस्त समकालीन वास्तवताय सुचोवपी राजकी आंगाचो

अर्थ सोदूक यत्न करता. बरोवप्यान चित्रीत केल्लें राजकी चित्रण हे चडशें फावट समकालीन आसता.

गोंय सुटके पयलीं कोंकणींत राजकी तियात्र येनासले, त्या काळार सरकाराचे आड मेकळेपणान उलोवंक मेळनासलें. पूण आतांच्या काळार राजकी तियात्र खूब सादर जाता. आनी लोकांक ते पळोवपाक आवडटा.

2.4.4 कुटुंबीक तियात्र

कुटुंबीक तियात्र हे कुटुंबाचेर आदारीत आसतात. ह्या तियात्रांत कुटुंबांतल्या मनशा मदलो संघर्श मांडिल्लो आसाता, मांय, पाय, सासू, सून, घोव, बायल, पूत, धूव, जावय ह्या घरच्या मनशा भोंवतणी ह्या तियात्रांचो मूळ कल आसता, तांचे व्यक्तित्व, ताचो संघर्श हांकां ह्या तियात्रांत वाव आसता, गोंय सुटके पयलीं आनी उपरांतच्या काळारूय जायते कुटुंबीक तियात्र माचयेर आयले, फा. फ्रेडी हांचो ‘घोराबो’, मारीयान फेर्नांडीस हांचो ‘एक घोर- चार बांटे’, मारीयो मिनेझीस हांचो ‘रेंवेर बांदलले घोर’ हे कांय कुटुंबीक तियात्र. ह्या तियात्रांनी कुटुंबांतल्यो राजकी, धर्मीक आनी हेर गजाली दिसून येतात पूण कुटुंबीक संघर्शाक तातूंत प्राधान्य दिल्लें आसता.

2.4.5 बालतियात्र

बालतियात्र हो भुरग्यांच्या विशयांचेर आदारीत आसता. भुरग्यांच्यो भावनां, कल्पनां तातूंत प्रकट जातात. ह्या प्रकारच्या तियात्राचो विशय सरळ भुरग्यांच्या जिवीताकडेन संबंदीत आसता. भुरग्यांच्या मनाची काळजी घेवन तो माचयेर सादर जाताना ताचेर ताण हाडचो न्हय ही गजाल तियात्र बरयताना मतींत दवरूंक जाय.

“भुरग्यांचे जिवीत चितारपी ‘बाल तियात्र’ कोंकणी रंगमाचयेर पयलेच पावट बऱ्या नेटान सुरू जाल्यात. ताचो फुडार काळूच थारायतलो पूण त्या निमतान बाल कलाकार तयार जावंक लागल्यात. बाल कांतोरीस्त तयार जावंक लागल्यात, बाल तियात्र संहिता तयार जावंक लागल्यात. वेवसायीक माचयेच्या फुडाराचे नदरेन ही एक बरी गजाल जावन आसा. कित्याक हेच बाल कलाकार फुडाराक वेवसायीक माचयेर येवन तियात्र फुडें व्हरूंक शकतात.¹⁹ तियात्राच्या फुडाराचे बाबतींत विचार केल्यार ही एक बऱ्याची लक्षणां जावन आसा.

संदर्भ

1. नायक, जयंती. लोकबिंब. पर्वरी: गोवा कोंकणी अकादेमी, 1998. Pg

2. Fernandes, Andre Rafael. When the Curtains Rise. Panjim Goa: Tiatr Academy Of Goa, 2010. Pg 08
3. वयलो संदर्भ
4. वेरेंकार, श्याम. गोंयच्या लोकवेदाचो रुपकार. पणजी-गोंय : गांवा कोंकणी अकादमी, 1991. Pg. 42.
5. Fernandes, Andre Rafael. When the Curtains Rise. Panjim Goa: Tiatr Academy Of Goa, 2010. Pg 19
6. Dalgado, Sebastiao Rodolpho. Dicionario Portuguez komkani. New Delhi: Asian Educational Service, 1905. 790.
7. Thali, Prakash G. English Konkani Dictionary. Panjim Goa : Rajhauns, 2003. Pg 208.
8. थळी प्रकाश. तियात्राचो इतिहास. पणजी गोंय: गोवा कोंकणी अकादेमी, 1993. Pg 43.
9. Fernandes, Andre Rafael. When the Curtains Rise. Panjim Goa: Tiatr Academy Of Goa, 2010. Pg 49-50.
10. Cardoso, Felicio. Tiatrancho Jhelo-1, Goa Konkani Akademi, Panjim, 1998, Podd'do Ugoddcho adim.
11. Kale, Pramod. The World is a stage; Tiatr ani Tiatrist, Goan Review publication, 1994, pg. 87. Also in Cabral, Mario e sa. Winds of Fire-The Music and Musicians of Goa, Promilla & co. publishers, New Delhi, 1997, pg.250.

12. Cardozo, Tomazinho. Workshop on Tiatrantom kantaram,
Kala Academy and Tiatr Academy Goa,
13. थळी प्रकाश. तियात्राचो इतिहास. पणजी गोंय: गोवा कोंकणी
अकादेमी, 1993.
14. सरदेसाय, मनोहरराय. कोंकणी विश्वकोश (खंड पयलो).
ताळगांव गोंय: गोवा विश्वविद्यालय, 1991
15. George, Evagrio. Uzvadd, 2nd may 1976
16. Mazarello, Wilson. Goa Today, Aug 2001,
17. फेर्नांडीस, कोंजमा. तियात्रांत दिसपी गोंयच्या समाजाचें चित्रण
(सोद प्रबंध), 2017.
18. वयलो संदर्भ
19. वयलो संदर्भ

प्रकरण 3

3. तियात्र आनी समाजाचो संबंद

3.1 समाज

3.2 समाजाच्यो संकल्पना

3.3 समाजाची व्याख्या

3.4 तियात्र आनी समाज

3. तियात्र आनी समाजाचो संबंद

3.1 समाज

समाज ही एक वेवस्था आनी मनीस हो ताचो केंद्रबिंदू. जल्मा सावन मरणा मेरेन समुदायांत वावुरतना ताका रितीरिवाज लागतात. संस्कृताय लागता. सैमीक घडणुकांची मनशाचेर प्रत्यक्ष आनी अप्रत्यक्ष परिणाम जायत आसतात.

“प्रस्थापीत विचार आनी नवे विचार हांचें दिवप घेवप समाजांत जायत आसता. काळा प्रमाण विचारांत बदल जातात. देश, प्रदेश, वाठार, गांव, घर, धर्म, जात, समाज, भास, चालीरिती, धंदो-वेवसाय, हांचो प्रत्यक्ष आनी अप्रत्यक्ष रूपान समाजाचेर परिणाम जायत आसता”.¹ समाज ही एक अशे तरेची वेवस्था जंय मनशाचे परस्पर संबंद आनी सहयोग प्रस्थापीत जाल्ले आसतात एका विशिश्ट काळांत खंयच्याय एका प्रदेशांत राबितो करून रावपी ह्या लोकपंगडांत भौशीक आपलेपण आसता. वांगडी, इश्ट आनी वळखीची व्यक्ती अशें आपसांतले नातें हांगा म्हत्वाचें आसता.

धर्म, वंश, वर्ण, जात, पोटजात, बोलीभास, पारंपारीक वेवसाय, घरां, जेवणखाण, भेस, चालीरिती, नितीमुल्यां, लोकउत्सव, श्रद्धा,

अंधश्रद्धा, सामुहीक वर्तन, राबित्या खातीर वैचिल्लो वाठार अशे कांय समान धागे तांचे भितर आसतात.

समाज' अशें म्हणटात तेन्ना 'समाजांतले लोक' अर्थ अभिप्रेत आसता. तशेंच 'संस्कृताय' म्हणटात त्या वेळार 'लोकांचे वर्तन' असो ताचो अर्थ जाता. समाज सहज वळखुपाक येता, कारण ताचे भितरले आनी भायलें आंग विशिष्ट विशेशतायांनी भरिल्ले आसता. हो लोकसमूह पुरातन आसू येता. भटको विमुक्त वा एका विशिश्ट पारंपारीक वेवसाया कडेन नाते सांगपी आसूं येता. 'समाज' ही एक म्हत्वाची संकल्पना भारतीय समाज, हिंदू समाज, स्त्री समाज, कुणबी समाज, ग्रामीण समाज, आदिवासी समाज अशे तरेन 'समाज' हें उत्तर वेगळ्या वेगळ्या अर्थांनी वापरतात.

3.2 समाजाची संकल्पना

मनीस हे सत्य आनी समाज ही संकल्पना ज्या लोका भोंवतणीं आमी रावता, लोक कसो आसता, जाचे नेम नियम आसता. समाजाक जात आनी धर्म लागता. समाज खंयचो लोक मेळोन जांव येता. समाजाक वाठार लागता, इतिहास लागता, धर्म आनी संस्कृताय, दोन वेगळ्यो गजाली, ज्यो आयज एक कडेन हाडल्या. काय वेळां कांय गजाली धर्मान सांगिल्यो नासता पूण परंपरेतल्यान त्यो मनशा मितर मूळ

घेवन रावल्यात. समाज वळखुपाची सामान्य पद्धत म्हळ्यार तांची भास. देखीक- गोंय- कोंकणी भास, म्हाराष्ट्र मराठी भास, गुजरात गुजराती भास, बंगाल- बंगाली भास.

समाज परिवर्तनाच्या तळा कडेन अर्थ शास्त्र आसता. कार्ल मार्क्स म्हणटा पयशांक लागून मनशा भितर बाह्य तशेच आंतरीक बदल घडटा. जो सतत जायत आसता. जितकी अर्थीक शक्त मनशा कडेन चड जाता तितलो तो समाजा कडल्यान पयस सरता वा जाता. स्वताचे परिस्थितीत बदल घडयता आनी जंय पयशे चड थंय मनीस स्वताक फुडें धुकलता. समाजांत परिवर्तन जाता त्या वेळार ल्हान ल्हान वर्ग तयार जाता. हें वर्ग एका मानसिकतेचो, विचार, वा हेर कांय गजालींक लागून तयार जाता. हे वर्ग कशें तयार जाता हाचेर चर्चा चलता. पूण कांय वर्ग अशेय तयार जातात जे आपले प्रश्न सुटले उपरांत ते फाटी पडटा. तर काळांतरान नवो आकार तयार जायत रावतात.

3.3 समाजाची व्याख्या

वेग वेगळ्या जाणकारानी, समाज शास्त्र्यांनी समाजाच्यो वेग वेगळ्यो व्याख्या दिल्यात.

August Comte say that “society as a social organism possessing a harmony of structure and function”.²

समाजाक समाजीक प्राणी म्हळा जाचे कडेन मेळाची रचणूक आनी कर्तव्याचो ताबो आसता.

Emile Durkheim says that “society as a reality in its own right”.³

हांच्या मता प्रमाण तो समाजाक सवताच्या हक्कान खरेपण असो मानता.

It is not a group of people, it is a system of relationship that exists between the individuals of the group.”⁴

समाजाची ही व्याख्या रायट हांणी केल्या. हांगा मनशाच्या आंतरसंबंदांक म्हत्व दिल्लें आसा. ‘समाज’ हो फकत मनशाचो पंगड वा चौबो न्हय. एका परस चड व्यक्तीचो आसपाव ह्या पंगडांत जाता आसलो तरी त्या समाजांतल्या व्यक्ती मदीं जायते समानतायेचे गुणधर्म आसपावल्ले आसतात. एका परस चड आशिल्ली समान सुत्रां आनी तांचे भितर उपजत आशिल्ल्या बऱ्यावायट गुणांक लागुनूच तो समाज हेर समाजां पासून वेगळो थारता.

G.H Mead “society as an exchange of gestures which involves the use of symbols”.⁵

समाजाक हावभावाचे अदलाबदल जातून खुणांचो वापर आसपावता आसो उक्तायत.

“Morris Ginsberg defines “society as a collection of individuals united by certain relations or mode of behavior which mark them off from others who do not enter into these relations or who differ from them in behavior”.⁶

समाज मनशांचो एक समुह जो खंयचेय संबंध वा वेव्हाराच्या प्रकारा कडल्यान एक आसता, जो तांका दुसऱ्या लोकाकडल्यान पयस करता, जे ह्या संबंदान भितर सरना वा जे तांच्या वेव्हारांत वेगळे आसता.

Cole sees “Society as the complex of organized associations and institutions with a community”.⁷

समाजाक कचकटित बरें तरेन घडयली संस्था आनी समाज आशिल्ली संस्था अशे म्हणटा.

3.4 तियात्र आनी समाज

“तियात्र आनी समाज हांचो परस्पर संबंद आसा. समाजांत जे कितें चलता ते दाखोवपाचो तियात्र यत्न करता. वेग वेगळ्या काळा वयले समाजाचें वेगवेगळे रूप तियात्रांत दिश्टी पडटा, खंयचेय कलेक समाजीक संदर्भ आसता. तियात्राचे बाबतितूय अशेंच घडटा, तियात्रांतले विचार, मुल्यां, भासशैली, कांतारां, कांत हांकां समाजीक संदर्भ लागता”.⁸

तियात्र आनी समाज हांचो लागींचो संबंद आसून तांचो एकामेकांक जायत्या तरांनी प्रभाव पडटा. तियात्र ज्या समाजांत तयार जाता त्या समाजांतले मुल्यां, समजुती आनी समाजीक प्रस्न दाखोवंक शकता.

तियात्र हो मनरिजवणेचोय एक प्रकार आसूं येता. ताका लागून लोकांक तांची सौंदर्यशास्त्राची जाणविकाय आनी लोक आनी जिणेची परिस्थिती समजून घेवपाची तांक वाडोवंक मेळटा. नाटकांत भुमिका आनी परिस्थिती हांचेवरवीं वैयक्तीक, संस्कृतीक आनी समाजीक संवसाराची सोद घेवंक मेळटा. प्रेक्षकांक गुंतवंक, मनरिजवण करपाक आनी आव्हान दिवंक शकता. समाजीक बदलाक चालना दिवपा खातीर तियात्र हें एक बळिश्ट साधन जावंक शकता. नाटकां आनी सादरीकरणां कार्यकर्तृत्वाची प्रेरणा दिवंक शकतात, सद्याचे स्थितीक आव्हान दिवंक शकतात. समाजीक आनी राजकीय प्रस्नांक तोंड दिवपाचो तियात्राचो बरोच इतिहास आसा.

तियात्र हो समाजाचो एक म्हत्वाचो आनी गरजेचो भाग. मनरिजवण, शिक्षण आनी समाजाचें प्रतिबिंब असो एक प्रकार म्हणून काम करता. लोकांक एकठांय हाडपाची, समाजीक नेमांक आव्हान दिवपाची आनी म्हत्वाच्या संवादांक स्फुलिंग दिवपाची तांक तातूंत आसा. निधीचो उणाव आनी योग्य मुळावी बांदावळ अशा साबार आव्हानांक तोंड दिवन

लेगीत तियात्राची उदरगत आनी वाड चालूच आसा, आनी फुडल्या जायत्या वर्सां मेरेन समाजाक आकार दिवपाक आनी ताचें प्रतिबिंबीत करपाक म्हत्वाची भुमिका आसतली.

आयच्या सदांच बदलत वचपी संवसारांत समाजाचें आनी ताच्या प्रस्नांचें प्रतिबिंब दिवपाक नाट्यशास्त्राची म्हत्वाची भुमिका आसा. शिक्षण, मनरिजवण आनी समाजीक बदल हांचे खातीर एक बळिश्ट साधन म्हणून काम करता. लोकांक एकठांय हाडपी आनी संवाद आनी समजुतीक प्रोत्साहन दिवपी माध्यम. नाट्य अभिनय वर्गाचें लोकशायीकरण जाल्ल्यान ताचें समाजीक आनी मानसीक कार्य आमकां सगळ्यांक समजून घेवपाकय लोकांक मजत जाल्या. वेगवेगळ्या आव्हानांक तोंड दिवन तियात्राची उदरगत आनी वाड चालूच आसा, आनी समाजाचो म्हत्वाचो भाग उरतलो.

तियात्र शिक्षणाकय एक बळिश्ट साधन म्हणून काम करता. जायत्या निर्मितींत म्हत्वाच्या इतिहासीक आनी समाजीक प्रस्नांक तोंड दिवन प्रेक्षकांक ह्या विशयांचेर खोलायेन समजूत आनी नदर मेळटा. खास करून तरणाट्यां खातीर हें म्हत्वाचें आसूं येता, जे म्हत्वाच्या घडणुकां विशीं आनी कल्पनां विशीं आकर्शक आनी सुलभ अशे तरेन शिकपाक शकतात. तियात्र कमी प्रतिनिधित्व आशिल्ल्या आवाजांकय एक मंच

म्हूण काम करूंक शकता, कुशीक काडिल्ल्या गटांक आपल्यो कथा सांगपाची आनी आयकुपाची संद आनी आवाज दिता. आनी तुमी लागींच्या तियात्र अभिनय वर्गांत सायन अप केल्यार, तुमी शिकतात तें मानसशास्त्र ते नाच ते उलोवपा मेरेनच्या विशयांच्या संबंदीत व्याप्तींत आसूं येता.

मनरिजवण आनी शिक्षणीक मोलावांगडाच समाजाची अस्मिताय घडोवन हाडपाक आनी ताचें प्रतिबिंबीत करपाक तियात्राचीय म्हत्वाची भुमिका आसता. समाजीक नेमांक आव्हान दिवपाची आनी वंश, वर्ग, लिंग ह्या सारक्या प्रस्नांचेर म्हत्वाचीं संवादां सुरू करपाची तांक तियात्रांत आसा. समाजीक आनी राजकी बदलाच्या काळांत हें खासा म्हत्वाचें आसूं येता, कारण तियात्र लोकांक एकठांय येवन आपल्या समाजाचेर परिणाम करपी प्रस्नांचेर चर्चा करपाक सुवात मेळूंक शकता.

संदर्भ

1. फेर्नांडीस, कॉज्मा. तियात्रांत दिसपी गोंयच्या समाजाचें चित्रण (सोद प्रबंध), 2017.
2. Sachdeva, Vidhyabushan. An Introduction to Sociology, kitab Mahal, New Delhi, 1991

3. आमोणकार राखी: समाज अर्थ आनी परिभाशा, कोंकणी निबंध
लेखन: समाज शास्त्रीय अध्ययन; गोंय विश्वविद्यालय कोंकणी
विभाग; २०११.
4. पर्येकर प्रकाश. महाबळेश्वर सैल हांच्या कादंबरयाचें समाज
शास्त्रीय अध्ययन, (सोद प्रबंध) 2017.
5. वयलोच संदर्भ
6. <http://www.sociologyguide.com/basic-concepts/definition/ph>
7. वयलोच संदर्भ
8. फेर्नांडीस, कॉज्मा. तियात्रांत दिसपी गोंयच्या समाजाचें चित्रण (सोद
प्रबंध), 2017.

प्रकरण 4

4. मारियो मिनेझीस हाचें जिवन आनी कर्तुव्य

4.1 कुटुंबीक वळख

4.2 ताचें काजारी जिवीत

4.3 जल्म आनी भुरगेपण

4.4 शिक्षण आनी नोकरी

4.5 मरण

4.6 मारियो मिनेझीस एक तियात्रिसत

4.6.1 सुरवात

4.6.2 तियात्रिसांच्या भुरग्यांक घेवन तियात्र

4.6.3 तियात्रांत मेळिल्लें इनामां

4.6.4 समाजीक जीण

4.6.5 तियात्र पुस्तक रुपांत

4.6.6 मिनेझीस थिएटर

4.6.7 भोंवडी

4. मारियो मिनेझीस हाचें जिवन आनी कर्तुव्य

4.1 कुटुंबाची वळख

लियोपोल्डिनो मिनेझिस आनी एस्मेरल्डा मिनेझिस हीं दोगांय मारियोची बापूय आनी आवय. सात भावंडां मदलो मारियो व्हडलो पूत आसलो. पयलो मारियो, उपरांत जेलियां, मिन्ना, क्लाउदीया, एलवा, फ्रेंकी आनी जुडी. गरीब कांयेन तो वाडलो. मारियो 21 वर्सांचो आसतना ताचो बापूय ह्या संवसारातलो अंतरलो. उपरांत मारियोन आपली आवय एकसुरी जाली आनी घराचो व्हडलो पूत म्हणटच ताका काम करचें पडलें आनी घर सांबाळचें पडलें. “आपल्या भावनांक सांबाळून आनी तांकां बरो मार्ग दाखोयलो. पूण तांकां केन्नाच कितेंय उणेपण जावपा दिलें ना”.¹

4.2 ताचें काजारी जिवीत

मारियो मिनेझीस हाचे बायलेचें नांव श्रीमती एपिफेनिया मिनेझिस. 23 डिसेंबर 1994 ह्या दिसा तांचो कजाराचेर एकवट जालो. तांचे काजार मोगान जालें. तांचीं बायल गांवांत शिवोली. तिका तियात्र आवडटाले पूण तियात्रांत अभिनय करपाक आवड नासलें. तिणें आपल्या घोवाक सदांच आपलो तेंको आनी आदार दिलो. मारियो तियात्रांत काम

करून आपलो घरसंवसार चलयतालो. “ एक बरो घोव आनी बापूय म्हण ताणें घराबो सांबाळो”.²

रियोमा मिनेझिस आनी रियोशा मिनेझिस ह्यो तांच्यो धुवो. रियोमा हीं ताचीं व्हडली धूव आनी रियोशा हीं तांची धाकटी. दोगांय धुवो तियात्रांत अभिनय तशेंच कांतारां करतालीं. दोगांय धुवो शिकपांत हुशार आसात. दोगांयची पंदरावी मेरेचे शिक्षण जालां. आनी फुडलें शिक्षण करतात.

4.3 जल्म आनी भुरगेंपण

29 मे 1960 दिसा मारियो मिनेझिसाचो जल्म वास्को जालो. ताचें पुराय नांव: मारियो पियेदाद मिनेझीस आनी तांचें माचये वयलें नांव “ट्रॅजडी किंग मारियो मिनेझिस”. ल्हान आसतना मारियो एक उमेदीचो भुरगो आशिल्लो. शिकपांत तशेंच खेळांत तो हुशार आसलो. सुटसुटीत उलयतालो, आनी फुटबॉल हो ताचो आवडिचो खेळ. 6 वर्सांचें पिरायेचेर ताणें दुर्गा, चिचोणें बाल कलाकार म्हणून तियात्रांत अभिनय करपाक सुरवात केली.

कोंकणी नाटकाचो (तियात्र) लेखक, दिग्दर्शक, गायक आनी अभिनेतो म्हणून काम करपाक तांकां खूब आनंद भोगतालो.

4.4 शिक्षण आनी नोकरी

मारियो मिनेझीसान आपलें मुळावें शिकप इंग्लीशांतल्यान St. Andrew high school हांगा घेतलां. बी.कॉम एम ई एस कॉलेज वास्को केलें आनी उपरांत दुसरें वर्स एलएलबी कारे कॉलेज आफ लो मडगांव. वेवस्थापन वेवसाय प्रशासनांत डिप्लोमा ही तांची शिक्षणीक पात्रताय. तांणी मुरगांव बंदर ट्रस्टांत सहाय्यक सचीव- ॥ म्हणून काम केलां.

4.5 मरण

मेनिनो दे बंदर हाच्या पंगडा वांगडा मारियो रेल्वेंतल्यान मुंबय तियात्र सादरीकरणा खातीर वता आसतना ताका काळजाचो आताक आयलों आनी महाराष्ट्रांतल्या चिपळूण हांगा 25 जूनाक 2022 वर्साक तो हो संवसार सोडून गेलो. तांकां 62 वर्सा आशिल्लीं. ताणें कोंकणी रंगमाचयेर 40 वर्सां काम केलां. ताचो निमाणो तियात्र 'Thank You' आसलो.

4.6 मारियो मिनेझीस एक तियात्रिसत

4.6.1 सुरवात

तांचीं तियात्रांत सुरवात भुरगेंपणातच सावन जाली. “मारियो मिनेझीस हांच्या मता प्रमाण ताचें सोयरे तियात्र बरयताले. सुटयेच्या दिसांनी मारियो दुरगा हया गांवांत आपल्या तितीनागेर (म्हणजें बापायच्या

भयणीगेर) रावपाक वतालो. त्या गांवांत तियात्र जातालें. आनी त्या गांवची एक पद्दत आशिल्ली की गांवच्या भुरग्यांक त्या तियात्रांत 10 मिनिटां ल्हान नाटकुली करपाक संद दितालें, हातूंत मारियो वाटेर आसतालो आनी हातूंतल्यान ताची सुरवात जाली. त्या उपरांत मारियो आनी हेर गांवचे भुरगें 10-12 वर्साचें पिरायेर तियात्र बरोवपाक सुरवात केली. मारियो, जेलीन आनी आतोन हे तिगूय मेळून तियात्र बरयताले, मारियोचें नांव बरोवपी म्हूण येनाशिल्ले कारण तो त्या गांवचो न्हय. आनी अशें जायतें तियात्र बरोवन सादर केलें”.²

हेर गांवच्या तियात्रांत भाग घेवपाक पावल मारलें. तशेंच शाळेंत आसतना नाटक करपाक भाग घेतालो. डॉ. जेरी रोड्रिगीस ताजो headmaster तो इंग्लीश भाशेंत नाटकां बरयतालो, तातूंतय वाटेकार जातालो. कॉलेजींत ताणें पांच वर्सां स्वता नाटकां बरोवन सादर केलीं तशेंच NSS वतालो तेन्ना ताचीच नाटकां दाखयतालो.

एकांकी हातूंत जायतें फावटीं भाग घेतल्यांत सि आर सि (CRC) चिंचोणें ह्या क्लबांत दर वर्सा एकांकीच्यो सर्ती जाताल्यो. मार्कुस आनी फिलीप आपल्यो एकांकी सर्तीक धाडटाले, तातूंत मारियो मुखेल अभिनेतो म्हण आसलो. सेगीत तिनूय वर्सा तांकां पयलें इनाम फावो जालें. तिसरे वर्सा फा. फ्रेडी जे डिकोस्टा परिक्षक म्हण ते सर्तीक

हाजीर आशिल्लो ताणें मारियोचें अभिनय पळयलो, आनी उपरांत मारियोक आपल्या 'दोशा' तियात्रांत मुखेल अभिनेतो म्हण पात्र दिलें आनी तेन्ना सावन मारियोची वेवसायीक तियात्रांची सुरवात जाली.

भांगर जशें घासून, भाजून, पसून सोबीत दिसता तेंच तरेन मारियो घासून, भाजून वयर सरलो आनी हाचें पुराय क्रेडीट तो सर्गेस्त रुजारियो रोड्रिगीस हांकां दिता.

उपरांत ताणें जायत्या तियात्रांनी काम केले. तांणी फा. फ्रेडी जे डिकोस्टा, रुजारियो रोड्रिगीस, रोजफर्न्स, आरिस्तीदीस डायस, प्रिन्स जॅकब, पास्कुवाल रोड्रिगीस, जोस रोड, सेम्युएल कार्वालो, पेटरीक दोवराडो, मिनीन दे बांदार, लिगोर्यो फेर्नांडीस, कोम. आगोस्तीन, ए. एम. पचेको, फिलीप, आल्मेदा, मिनीन मारियो, एंथनी सांन, सी. डी. सिल्वा, बेन इवॅनजेलिस्टो, लोरी ट्रावासो, कोम. सेली, फा. नेवील, झकोम. जुआना, टोनी डायस, टोनी दे रिबांदार, फ्रेंकी गोन्साल्वीस, फ्रांसीस दे तुवें आदीं कलाकारांच्या तियात्रांत काम केलां.

4.6.2 तियात्रिसांच्या भुरग्यांक घेवन तियात्र

तियात्राच्या इतिहासांत पयलेच खेपे गोंयांतल्या मुखेल तियात्र खेळगड्यांचीं वट्ट 25 भुरगीं माचयेर चडलीं. मारियोच्या मता प्रमाण

20 दिसांचो रिहर्सल केल्लो आनी तांकां सगळ्यांक तांचीं ओळीं याद आसताल्यो. तियात्र शाळेच्या वातावरणाचेर आदारिल्लो आसा. देखून तरणाटे प्राचार्य, शिक्षकांची भुमिका करतात जाल्यार ल्हान विद्यार्थी विद्यार्थ्यांची भुमिका करताले.

100% ह्या भुरग्यांच्या नांवाचो तियात्रांत प्रेक्षकांचो बरो प्रतिसाद मेळ्ळो आनी मेनेझिस शारांनी आपल्या खाशेल्या निर्मितीचे 25 शो पार करपाक पावलो. एक बरें सादरीकरण आनी संदेश सोडल्यार जायत्या भुरग्यांच्या कलाकारांक माचयेर पावल दवरून आपलीं देवान दिल्लें प्रतिभा दाखोवपाक एक बरी संद मेळ्ळी. भुरग्यांक पालकार हाडून ताणें कॉमेडी, गावपी, कलाकार केलें. त्या भुरग्यांक एक्टींग करपाक संदी दिल्ली आनी तांकां बरीं वाट दाखयली.

4.6.3 तियात्रांत मेळिल्लें इनामा

तांकां लाबिल्ले कला अकादेमीचे पुरस्कार अशे:

1. 1982 वर्सा 'फावो ना तें मेवो ना' खातीर उत्कृष्ट अभिनेतो म्हणून पुरस्कार फावो जाला.
2. 1992 वर्सा 'गोवा बंड' खातीर उत्कृष्ट दिग्दर्शक म्हणून पयलो पुरस्कार फावो जाला.

3. 1992 वर्सा 'गोवा बंड' खातीर उत्कृश्ट बरोवपी म्हणून पयलो पुरस्कार फावो जाला.
4. 1992 वर्सा 'गोवा बंड' खातीर उत्कृश्ट तियात्र म्हणून पुरस्कार फावो जाला.
5. 2002 वर्सा लोरी ट्रावासो वांगडा उत्कृश्ट डुवो खातीर पुरस्कार फावो जाला.

तांकां लाबिल्ले **गुलाब पुरस्कार** अशे:

1. 1985 वर्सा 'आमचें घर' खातीर उत्कृश्ट अभिनेतो म्हणून पुरस्कार फावो जाला.
2. 2001 वर्सा 'हे चुकीक भोगसोणें आसा?' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून पुरस्कार फावो जाला.
3. 2003 वर्सा 'तियात्र सोंपलो चोलात घोरा' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून पुरस्कार फावो जाला.
4. 2004 वर्सा 'सांगात आमी भुरगीं कोणाचीं' खातीर उत्कृश्ट बरोवपी म्हणून पुरस्कार फावो जाला.
5. 2005 वर्सा 'तांचें चिंतात तिवूय मनशां' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून पुरस्कार फावो जाला.

6. 2005 वर्सा 'तांचें चिंतात तिवूय मनशां' खातीर उत्कृश्ट बरोवपी
म्हणून पुरस्कार फावो जाला.

तांकां लाबिल्ले अखिल भारतीय मुखेल बंदरां सांस्कृतीक संमेलनाचे
पुरस्कार अशे:

1. विशाकपट्टणमांत 1998 वर्सा सगळ्यांत उत्कृश्ट तेंको दिवपी
अभिनेतो म्हणून पुरस्कार
2. नवी मुंबय 2007 वर्सा उत्कृश्ट अभिनेतो म्हणून पुरस्कार

तांकां लाबिल्ले डॉ. जॅक सिक्वेरा पुरस्कार अशे:

1. 2009 वर्सा 'काल, आयज आनी फाल्या' खातीर उत्कृश्ट
दिग्दर्शक म्हणून पुरस्कार फावो जाला.
2. 2009 वर्सा 'काल, आयज आनी फाल्या' खातीर उत्कृश्ट तियात्र
म्हणून पुरस्कार फावो जाला.
3. 2010 वर्सा 'बेमान कीर' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून
पुरस्कार फावो जाला.
4. 2010 वर्सा 'बेमान कीर' खातीर उत्कृश्ट अभिनेतो म्हणून
पुरस्कार फावो जाला.

5. 2011 वर्सा 'हाताची पांच बोटों' खातीर उत्कृश्ट तियात्र म्हणून पुरस्कार फावो जाला.

6. लेखक/दिग्दर्शक म्हणून 8 ½ वर्सां भितर 25 तियात्र पुराय केल्ल्यान खाशेलो डॉ.जॅक सिक्वेरा पुरस्कार फावो जाला.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या **पयली लोकप्रिय तियात्र सर्तींत** तांकां लाभिल्लीं इनामां अशीं:

1.2010 वर्सा 'बेमान कीर' खातीर उत्कृश्ट अभिनेतो म्हणून पयलें इनाम फावो जालां.

2. 2010 वर्सा 'बेमान कीर' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून पयलें इनाम फावो जालां.

3.2010 वर्सा 'बेमान कीर' खातीर उत्कृश्ट बरोवपी म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

4.2010 वर्सा 'बेमान कीर' खातीर उत्कृश्ट तियात्र म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या **दुसरें लोकप्रिय तियात्र सर्तींत** तांकां लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2010 वर्सा 'फुटलेली बोशी' खातीर उत्कृश्ट अभिनेतो म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

2. 2010 वर्सा 'फुटलेली बोशी' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

3. 2010 वर्सा 'फुटलेली बोशी' खातीर उत्कृश्ट तियात्र म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या तिसरी लोकप्रिय तियात्र सर्तींत तांकां लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2011 वर्सा 'शिरलो' खातीर दिग्दर्शक म्हणून तिसरें इनाम फावो जालां.

2. 2011 वर्सा 'शिरलो' खातीर उत्कृश्ट तियात्र म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

3. 2011 वर्सा खलनायकाचे भुमिके खातीर उत्कृश्ट अभिनेतो म्हण इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या चवथी लोकप्रिय तियात्र सर्तींत तांकां लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2012 वर्सा 'ही वाट खंय वता?' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून पयलें इनाम फावो जालां.

2. 2012 वर्सा 'ही वाट खंय वता?' खातीर उत्कृश्ट बरोवपी म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

3. 2012 वर्सा 'ही वाट खंय वता?' खातीर उत्कृश्ट तियात्र म्हणून पयलें इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या **पांचवी लोकप्रिय तियात्र सर्तीत** तांकां लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2013 वर्सा 'ओमत्या कळशार उदक' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

2. 2013 वर्सा 'उमत्या कळशार उदक' खातीर उत्कृश्ट बरोवपी म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

3. 2013 वर्सा 'उमत्या कळशार उदक' खातीर उत्कृश्ट तियात्र म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या **सवी लोकप्रिय तियात्र सर्तीत** तांकां लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2014 वर्सा 'एक फटीक शंबर फटी' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक
म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

2. 2014 वर्सा 'एक फटीक शंबर फटी' खातीर उत्कृश्ट तियात्र
म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या सातवी लोकप्रिय तियात्र सर्तींत तांकां
लाबिल्लीं इनामां अशीं:

१) 2015 वर्सा 'रेंवेर बांदलेलें घोर' खातीर उत्कृश्ट अभिनेतो म्हणून
दुसरें इनाम फावो जालां.

२) 2015 वर्सा 'रेंवेर बांदलेलें घोर' खातीर उत्कृश्ट तियात्र म्हणून दुसरें
इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या आठवी लोकप्रिय तियात्र सर्तींत तांकां
लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2016 वर्सा 'गोंय कोण सांबाळटोलो' खातीर उत्कृश्ट अभिनेतो
म्हणून इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या णववी लोकप्रिय तियात्र सर्तींत तांकां
लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2017 वर्सा 'घर न्हय घराबो' खातीर टोनी दे रिबांदार हांच्या वांगडा उत्कृश्ट डुवो म्हणून पयलें इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या **धाववी लोकप्रिय तियात्र सर्तीत** तांकां लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2018 वर्सा '100%' खातीर उत्कृश्ट बरोवपी म्हणून दुसरें इनाम फावो जालां.

तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाच्या **इकरावी लोकप्रिय तियात्र सर्तीत** तांकां लाबिल्लीं इनामां अशीं:

1. 2019 वर्सा 'हो उजो पालोवंक जाता' खातीर उत्कृश्ट बरोवपी म्हणून पयलें इनाम फावो जालां.
2. 2019 वर्सा 'हो उजो पालोवंक जाता' खातीर उत्कृश्ट दिग्दर्शक म्हणून पयलें इनाम फावो जालां.
3. 'हो उजो पालोवंक जाता' खातीर उत्कृश्ट सादरीकरणा खातीर इनाम फावो जालां.

श्री ब्रायन हांच्या सीडींत रोमा आनी लेरीसा हांच्या वांगडा उत्कृश्ट त्रियो खातीर टीएजी कांतारां आनी मुझ्ग हाचो 2012 वर्साचो इनाम तांकां फावो जालां.

उत्कृष्ट अभिनेतो म्हणून तांकां लाबिल्लीं हेर इनामां:

1. 'पाद्री' ह्या तियात्रा खातीर तांकां कॅतकेतिकल असोसिएशन ऑफ पाट्रोसीन चॅपल, बाणावलें हांचों इनाम फावो जालां.
2. 'दोळे उगडून पोय' ह्या तियात्रा खातीर तांकां बेंड्रा वुमन वेलफेर असोसियेशना कडल्यान इनाम फावो जालां.
3. तांकां स्टार ऑफ कौडी, केंपें हांचे कडल्यान 'बेमान कीर' ह्या तियात्रा खातीर इनाम फावो जालां.
4. 'भावाचो चेडो' ह्या तियात्रा खातीर तांकां मॉरीस नावेली हांचे कडल्यान इनाम फावो जालां.

उत्कृष्ट दिग्दर्शक म्हणून तांकां लाबिल्लीं हेर इनामां:

2. तांकां 'तांचें चिंतात तिवूय मनशां' खातीर कला निकेतनाचो इनाम फावो जालां.
3. तांकां 'तांचें चिंतात तिवूय मनशां' खातीर सांगोल्डा लायटनिंग हांचो इनाम फावो जालां.
4. 'तांचें चिंतात तिवूय मनशां' खातीर तांकां खातीर ब्रेन बॉक्स हांचो इनाम फावो जालां.
5. 'म्होजी माय म्होजी दुस्मान' खातीर तांकां पणजी कल्चरल कल्बा कडल्यान इनाम फावो जालां.

6. 'हया चुकीक भोगसोणें आसा?' खातीर तांकां इव्हेंट मॅनेजमेंट, बरोडा हांचो इनाम फावो जालां.
7. 'हया चुकीक भोगसोणें आसा?' खातीर तांकां कोंकणी उल्याचो आसरो, नागपूर हांचो इनाम फावो जालां.
8. तांकां 'सांगात आमी भुरगीं कोणाचीं' खातीर आवर लेडी ऑफ डोलर्स चर्च, सोनापूर, मुंबय हांचें इनाम फावो जालां.
9. तांकां ड्रामा क्रिटिक्स, पणजी हांचे कडल्यान 'तियात्र सोंपलो चोलात घोरा' खातीर इनाम फावो जालां.
10. लॉरेन्स फेर्नाडीस, दुबय हांचे कडल्यान 'तियात्र सोंपलो चोलात घोरा' खातीर इनाम फावो जालां.
11. तांकां भौ. मंत्री चर्चील आलेमाव हांचे कडल्यान 'तें तुका नाका' खातीर इनाम फावो जालां.
12. 'घोराब्याचे वांटे' खातीर तांकां लायन्स क्लब ऑफ कोल्वा हांचे कडल्यान इनाम फावो जालां.
13. जॉन आनी गोरेटी, दुबय हांचे कडल्यान तांकां 'फुटलेली बोशी' खातीर इनाम फावो जालां.

14. 'रोगताचो रोंग तांबडो' हाचे खातीर राया पॅरिशिनर्स हांचे कडल्यान तांकां इनाम फावो जालां.

उत्कृश्ट बरोवपी म्हणून तांकां लाबिल्लीं हेर इनामां:

1. 'तांचें चिंतात तिवूय मनशां' ह्या तियात्राच्या उत्कृश्ट लेखना खातीर तांकां गोवा कोंकणी अकादेमीचो दुसरें इनाम फावो जालां.

तियात्राच्या मळार काम केल्ल्या खातीर तांकां **भोवमान फावो** जाल्यात ते अशे:

तियात्राच्या मळार मोलाचो वावर केलां आनी ह्या खातीर ताका जायत्या संस्थानी भोवमान केलां.

क्रम	नांवां	जागो
1.	कैट म्युझीक	केपें
2	कोंडी बॉयझ	केपें
3	ककुवेत गोवा तियात्रीस्तांची संस्था	कुवेत
4	कुवेत काला मोगी	कुवेत
5	विलेम फेर्नांडीस	वास्को द गामा

6	लायन्स क्लब	नावेली
7	दाल्गादो कोंकणी अकादेमी	
8	तियात्र उत्सवाची 125 वर्सा	
9	14वें अखिल भारतीय कोंकणी साहित्य संमेलन	
10	ब्रेन बॉक्	असोलना
11	दुबय कल्चरल क्लब	
12	सिम्बा क्लब	लंडन
13	कल्चरल क्लब	अहमदाबाद, गुजरात
14	नेरुल, मुंबई पेरिशिनर्स	
15	कल्चरल क्लब	पणजी
16	जॉन फेर्नांडीस	दुबय
17	लॉरेस फेर्नांडीस	दुबय
18	कला निकेतन	माजोड्डा
19	अल्फोन्सो बॉन्ड	म्हापसा
20	श्री चर्चील अलेमाव	
21	श्री मिकी पचेको	

22	श्री पोब्रिन आनी शेख	
23	कांता बॉयझ	अबू-दाबी
24	सैली ड्रामेटिक ग्रुप	
25	सियोलीं पेरिश	

कोंकणी तियात्र **माचयेर पयलो** आशिल्ल्यान मारियो मिनेझिस हांची नोंदी अशी:

2. 64 तियात्रांत रियो म्हणून काम करपी ते पयले.
3. 10 दीस मुडगाची येसाय सुरु करपाची ते पयले.
4. एकूण तियात्रा खातीर पार्श्वसंगीत सुरु करपी ते पयले.
5. पयलीं नॉन स्टॉप नाटकाचेर गितां घालपी ते पयले आनी ताणें ताचो बातिझ्म नॉन स्टॉप तियात्र असो केलो.
6. तांणी रुजारियो रोड्रिगीस हांच्या 1984 वर्सा 'हांव वाट चुकलों' हातूंत काम केल्ल्यान ते कोंकणी व्हिडियो कॅसेटाचे पयले नायक.
7. नागपूरांत तियात्र सादर करपी ते पयले.
8. प्रॉम्प्ट करिनासतना कोंकणी माचयेर अभिनय करपी ते पयले, हो अभिनय तांणी रोजफर्न्स हांच्या 'गांठ' ह्या तियात्रांत केला.
9. गोंयच्या तियात्र अकादेमीचे पयले कार्यकारी वांगडी ते जाले.

10. कौकणी नॉन स्टॉप तियात्रिस्तांची संस्था हांचे पयले सरचिटणीस जाले.
11. एकाच तियात्रांत स भुमिका करपी ते पयले, ही भुमिका तांणी 'पाद्री मोगान पोडला' हातूंत केल्या.
12. ट्रिपल रिव्हॉल्व्हिंग माचयेचो पावर करपी ते पयले, तिचो वापर 'माय तुका खंय सोदूं?' ह्या तियात्रांत जालो.
13. पड्डे नासतना 'माय तुका खंय सोदूं?' हो तियात्र तांणी माचयेर हाडलो आनी अशें करपी ते पयले.
14. सगळ्यांत वेगान तियात्राचो रुप्या उत्सव करपी ते पयले, तांणी 9 ½ वर्सां भितर 25 तियात्र सादर केल्यात. 'रोगताचो रोंग तांबडो' हो तांचो रुप्या उत्सवाचो तियात्र.
15. बॅड लीडर डेक्सटराक ताच्या 'रेंवेर बांदलेलें घोर' ह्या तियात्रांत सुरवातीचो कोरस वाजोवंक आनी गावपाक दिवपी ते पयले.
16. सगळ्यांत वेगान भांगरा उत्सव, 50 तियात्र 18 वर्सां भितर सादर करपी ते पयले. 'कॉलेज लायफ' हो तांचो भांगरा उत्सवाचो तियात्र.

4.6.4 समाजीक जीण

मारियो मिनेझीस हो एक समाज सेवक आशिल्लो. समाजाच्या सेवेक तो केन्नाच ना म्हण नाशिल्लो. कोणाकूय तो पावतालो समजून तो आपलो म्हण. सगळ्यां तांय इश्टागतीचें नातें तो दवरपाचो हो तांचो गूण आसलो. तशेंच दुसऱ्याक आदार दितालो आपूण 'busy' आसल्यार देखून.

2. एमईएस कॉलेज, वास्को द गामाचे मुंबय विद्यापीठाचे आदले विद्यापीठ प्रतिनिधी आशिल्ले.
3. चिंचोणें जेसीसचे चिंचणी आदले उपाध्यक्ष आशिल्ले.
4. सीआरसी क्लब ऑफ चिंचिनिमचे आदले उपाध्यक्ष आशिल्ले.
5. कुडचडें लायन्स क्लबाचे आदले वांगडी आशिल्ले.
6. कोंकणी तियात्रीस्तांची संस्था हांचे आदले सरचिटणीस आशिल्ले.
7. पेरिश युथ, चिंचणीचे आदले उपाध्यक्ष आशिल्ले.
8. मुरगांव बंदर संस्थेचे आदले सल्लागार आशिल्ले.
9. गोंयच्या समाजीक आनी सांस्कृतीक संघटन, चिंचणी हांगा अध्यक्ष आशिल्ले.
10. कोंकणी नॉन स्टॉप तियात्रीस्तांची संस्था हांचे सल्लागार आशिल्ले.

11. तियात्र अकादेमी ऑफ गोवाचे (दोनदां) आदले कार्यकारी वांगडी आशिल्ले.

12. वास्कोच्या सेंट थेरेजा माध्यमीक शाळेचे दोनदां पीटीएचे कार्यकारी वांगडी आशिल्ले.

13. वास्कोच्या दिपविहार शाळेचे दोनदां पीटीएचे कार्यकारी वांगडी आशिल्ले.

4.6.4 तियात्र पुस्तक रुपांत

मारियो मिनेझीसान 'स' पुस्तकां उजवाडा हाडल्यांत. हीं सगळी पुस्तकां तियात्र अकादेमी ऑफ गोंवा प्रकाशीत केल्यांत. प्रकाशीत पुस्तकां कशी:

1. उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता? (2006)
2. एके फोटीक शेंबोर फोटीं (2021)
3. बेयमान कीर (2013)
4. शीरलो (2018)
5. म्होजी मांय म्होजी दुस्मान (2022)
6. हे चुखीक भोगसोने आसा?) (2022)

4.6.6 मिनेझीस थिएटर

2001 वर्सा मिनेझीस थिएटर हांच्या आसरया काला 'हैं चुकिक भोगसणें आसा?' हो तांचो पयलो वेवसायीक तियात्र बरोवन माचयेर हाडलो. 2011 वर्सा ताणें आपले 25वें प्राडाक्शन 'रगताचो रंग तांबडो' माचयेर हाडलो आनी वेवसायीक मळार 9½ वर्सा मदीं 25 तियात्र आनी 18½ वर्सा मदीं 'कॉलेज लायफ' हो 50वो तियात्र बरोवन दिर्धशक करून एक इतिहास घडलो. 'मांय तुका कंय सोदू?' हया तियात्रांत पयलेच फावट टिप्पल रिवाल्वींग स्टेज दाखोवन ताणें इतिहास घडलो.

मिनेझीस थिएटर हातूंत ताणें जायत्या नव्या कलाकारांक माचयेर हाडलीं. आनी तांचो बापूय जावन ताणें ताका आदार आनी सांबांळी. "मिनेझीस थिएटर सांबाळूंक तो नेटान वावुरतालो. आनी जरी चेडवांचो 'dressing room' सारको नासलो जाल्यार तो बेजार जातालो".³ चेडवांक सदांच तो उचलो जागो दितालो.

4.6.7 भोंवडी

तियात्र विदेशांत येवप म्हणजें त्या लोकांक गोंयकारपण येवप, आपली कोंकणी माय भास येवप आनी उपरांत तियात्र.

विदेशांतूय ते भोंवडी करून आयल्यात. चार फावटी लंडन गेल्यात. एकदां जॅकबा वांगडा जाल्यार तीनदां सेम्युएला वांगडा. दुबय ते सोळा फावटीं पावल्यात. स्वता सात फावटी जाल्यार जॅकबा सांगाता स फावट, सेली सांगाता एक फावट, बेना सांगाता एक फावट आनी मिनीना सांगाता एकदां. ते कतार आठदां गेल्यात. स्वता दोनदां, जॅकबा सांगाता पांचदां आनी मिनीना सांगाता एकदां. अबू-दाबी चारदां, स्वता दोनदां आनी एकदां जॅकबा सांगाता जाल्यार एकदां मिनीना सांगाता गेल्यात. जॅकबा वांगडा स फावटीं बरेन पावल्यात. मस्कट स फावटीं पावल्यात. एकदां मिनीना वांगडा जाल्यार पांचदां जॅकबा वांगडा. जाल्यार कुवेत ते धा फावटीं पावल्यात. स्वता चारदां, चारदां जॅकबा वांगडा, एकदां बेना वांगडा आनी एकदां केटीएसा वांगडा ते थंय पावल्यात.

संदर्भ

1. 20th जानेवारी 2024 हया दिसा रियोमा मिनेझीस हाची चिचोणें साशटी गोंय हांगा घेतिल्ली मुलाखत
2. 10th फ्रेब्रुवारी 2024 हया दिसा रियोशा मिनेझीस हाची मडगांव गोंय हांगा घेतिल्ली मुलाखत

3. <https://youtu.be/KbHHoPiHsGE?si=kZQN6JIWB8Bv5djE>
4. <https://youtu.be/6P-TCY4eovs?si=rvJ8j2qXMZgn-dVq>

प्रकरण 5

5. मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतले समाजीक प्रस्न

5.1 वेसन

5.2 ऑफिसांत काम

5.3 पयशांचो पावर

5. मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतले समाजीक प्रस्न

5.1 वेसन

गोंयच्या समाजांत सोरो हें मुखेल वेसन. भौवसांतलो कितलेशेच लोक ह्या वेसनाच्या नादान आपलो जीव होगडायतात, संवसार पिड्ड्यार करतात, हांच्या भुरग्यां बायलांचेर वायट परिणाम जाता. तशेंच ह्या वेसनाच्या नादान घराचीं घरा वाट लागिल्ली आसता. चड करून घरांतलो दादलो जेन्ना परदेशांत वचून येता तेन्ना ताका आपल्यान जोडून हाडल्या जोडीचेर व्हडपन दाखोवचें आसता आनी त्या कारणाक लागून तो तें वेसनाच्या नादान रावना.

लेखक मिनेझीस ह्या वेसनाचें वायट परिणाम समाजा मुखार मांडपा खातीर *उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?* ह्या तियात्रांत दाखयता. इनाम हो तारवटी आपल्या तारवार जोडलेली जोड गोंयांत येवन वायट वेसनाक मोडटा. तारवार सावन गोंयांत येता त्याच दिसा सावन तो सोरो पियेवन घरा येता. दीस-रात तो सोरो पियेता, आनी पयशें काबार जालें उपरांत तो आपल्या घरकान्नी लागीं मागता आनी दिना जाल्यार तिका मारता. ताका घराचें कांयच पडून वचना. तशेंच मोडको खेळटा. एक दीस घरचें पयशें चोरून व्हरता आनी सगळे मोडक्याक घालता.

दुडवांकार वा गिरेस्त आसत जाल्यार समाज कांय अपेक्षा करता आनी ती पुराय जायना जाल्यार तोच समाज उपरांत तुका थोमणे मारता. जशें आमकां उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता? ह्या तियात्रांत दिसता. इनास तारवटी खरो पूण सगळे पयशें सगळें वायट वेसनाक घालता.

देखीक: “इवनिजीयाचो बापूय तारवटी आसून लेगीत ताणें फकत चॉकलेटी दिल्यात म्हण दुसरीं गिरेस्त भुरगीं ताचीं फकाणां करपाक लागलीं”. (पान 12)¹

मोडको, सोरो आनी जुगार मनशाक इतलो पिसो करता की मनीस तें मेळोवपाक कितें करपाक शकता. तांकां सोपणां लेगीत वायट वेसन दिसता. इनास हो घरचो वडील आसून लेगीत ताका कांयच पडून वचना. ताज्या धुवेच्या ऑपरेशनांत पयशें सांबाळून दवरलें तें तो चोरी करू मोडक्याक घालूंक व्हरता. तो चोरून व्हरता आसतना ताचीं धूव पळयता आनी बापाय कडेन भीक मागता तें पयशें वर नाका पूण तो आयक नासतना ताका मारून ते पयशें व्हरता.

देखीक: इनास “ गेलें! घारांत कोणूच ना. रुपया दिलोले ते कोपाक काबायर जालें. '88' जेरूल येतलो. हें म्होजे घोरकानीक कोळोना. ऑपरेशन, सरकारी हॉस्पिटलांत? ना! पोंचवीस हजार लायल्यार उणेंच पोंचवीस लाख मेवतेले. आमच्यांनी एकाच दिसान गिरेस्त जावंक येता.

होय, पोयशे भितोरल्या टांकांत दोवोरल्यात आसतले. असलें 'लॉक' मोडूंक म्हाका वेळ जाय? पोंचवीस हजार! होय, फाल्यां हीच म्होजी घोरकान्न म्हण्टेली आपलो घोरकार हुशार म्हूण. हें बायलांक एके पावट तकली आसो ना. पोंचवीस हजार '88' आंकड्यार म्हण्टोच फाल्यां वीस लाख!"¹ (पान 47)²

हया समाजांत अशें आसा की बायलेन केन्नाच आपले तोंड उगडपाक जायना. फकत आपलो घरकार कितें सांगता तें आयकप. बायलेन आपले तोंड सदांच बंद करून दवरप. घोवाचें सगळे त्रास तीं सोसतां. आनी केन्नाय चुकून तिणें आपलें तोंड उगलें जाल्यार तिका मार पडटा. अशेच कितें आमकां मिनेझीस आपल्या तियात्रांत दाखयता.

देखीक: मांय "पळय इनास, हांवें आज पासून तुका केन्नाच कांयच सांगोंक ना. पूण आज सांगता, सोरो सोडून दी. सोदांच तूं सोरो पिवोन येता तें सारकें न्हय. तुजें पोरत कामाक वोचपाचें कोर". (पान 52)³

इनास: "कितें? आज तुका इतलीं हिम्मत जाली म्होज्या फुड्यांत उलोवंक? रिता, हाचें आयकोन तूं म्हाका सांगता हांवें कितें कोरूंक जाय तें? तूं म्हाका शेपोदां सांगता?" (पान 52)⁴ आनी तिज्या केंसांक धरून तिका मारता.

कित्याक कांय हया समाजांत बायल मनशांन इतलें सोसचें पडटा?
 कित्याक तीं आपलें तोंड उगडूक शकना? घोवाक हक्क आसतात तें
 बायलेक कित्याक आसनात? कित्याक कांय हो समाज बेद भाव करता?
 कित्याक दोगांकूय एक सारकें लेखनात? दादल्याक जितलो मान आनी
 रेस्पेक आसता तितलो बायलांकूय आसप खूब म्हत्वाचें. वेसनाक आनी
 पुरुश लिंगाक लागून बायलांचेर केल्लो हाल आमकां हो तियात्र
 दाखयता.

5.2 वर्ग संघर्श

वर्ग संघर्श मांडपाचो विशय मिनेझीस हांच्या तियात्रांनी खूब दिसून
 येता. बापाय कडेन पयसो आसता तेन्ना बापायक जाय तें करपाक
 दिसता. गिरेस्त मनशान गिरेस्ता कडेन संबंद दवरप. तशेच एका
 बापायक आपल्या धुवेक एका बरया चेडया कडेन लग्न करपाचें
 आसता. कशें विशय मिनेझीस हांच्या तियात्रांनी दिसून येता.

म्होजी मांय म्होजी दुस्मान हया तियात्रांत लेजली हो विनसंटाले
 कंपनीत सादो क्लर्क आनी दोन हजार रुपया जोडटालो. तो एक गरीब
 कुटुंबांतलो आसलो. तो एक गरीब कुटुंबांतलो म्हण विनसंट ताका
 नाकारता. विसंटाक फकत एक गिरेस्त चेडो जाय आसलो. फकत
 दुडवांकार. ताका आपले नांव राखूंक जाय आसलें पूण गिरेस्त चेडो

आपल्या धुवेचो मोग कसलो हें ताका पडून वचूंक ना. कारण ताच्यां दोळ्यां मुखार फकत दुडू येतालें.

देखीक: विनसंट “तोरूय आसतना गिरेस्त मनीस जाणवाय वापरी नासतना जियेता. हांवूंच नोको तुवेन ह्या भुरग्यां सोवें कितें पोळेलां ज्या वरवीं तूं ताज्या मोगान इतलें पिशें जालां. दिसता तुका तो आमचें हाय सोसायटीक सोबतोलो म्हण?” (लिपयांतरण) (पान 20)⁵

रिजमा “तो आमचें हाय सोसायटीक सोबतोलो जाल्यार हांव नोकलो पूण तो म्हाका सोबतोलो. आनी तूं म्हजें लागीं विचारता नय, हांवेन ताजें सोवें कितें पळयलां कांय म्हण? जें हांवेन पळयलां तें तुका दिश्टी पडचें ना डेरी. ताजें मोगाळ काळीज आनी ताजें बरें गुण.” (लिपयांतरण) (पान 20)⁶

कित्याक हो समाज गरीब आनी गिरेस्त मनशांक एक सारकें लेखनात. मोग हो गिरेस्त वा गरीब आसना. गिरेस्त चेडूं गरीब चेड्या मोगान आसा जाल्यार समाज ताका वायट नदरेन पळयता आनी खबरो करतात.

एके फोटीक शंबर फोटी ह्या तियात्रांत येरन हो गरीब भुरगो. जाका मांय पाय ना. आनी जाचें लागीं ल्हान ल्हान पोरणें घर आनी एक

मोटर सायकल आसा. हेनसल हो एक वडलो बिजसमेन, जाचें लागीं सगळे आसा आनी एका गिरेस्त भावाची भयण एका गरीब चेड्या लागीं काजार केन्नाच जावची ना. हेनसल येरनाक आपल्या घरांत पासून येवपाक नाकारता. आपल्या दुडवांची पदवी दाखयता.

देखीक: हेनसल: हें गिरेस्तांचें घर. (लिपयांतरण) (पान 33)⁷

फेय: आनी तोवूय गिरेस्त, गुणांनी गिरेस्त, देखून गिरेस्त, शिकपांत गिरेस्त. (लिपयांतरण) (पान 33)

गिरेस्त वा गरिब दोगूय मनीस एक सारकें आसता. कोण केन्ना गिरेस्त जातलो हें कोणाच्यान सांगपाक जायना. ज्या तरेन हेनसल आपल्या कडेन पयशें आसा म्हण व्हडपण दाखयता. सगळ्यां मनशांचो एक वेळ आसता. आनी वेळ तुका केन्ना खंय पावतलो तें सांगपाक जायना.

आयची नवी पिळगी पारंपारीक वेवसाय पयस दवरून नवे आपणायतात. ऑफिसांत काम करतात वा विदेशांत काम करता ते आमकां मिनेझीस हांच्या तियात्रांनी दिसून येता. तांच्या तियात्रांनी पात्रा ऑफिसांत मेनेजराचें काम करतात. आनी तांचीं भुरगीं ऑफिसांत काम करतात तें दिसून येता.

संवसारांत मनशां कडेन पयशें आसल्यार जायना बरें नांव आसपाक जाय. तशेंच पयशें आसात म्हण वायट उपयोग करपाक जायना.

उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता? ह्या तियात्रांत सेजर नांवाचे पात्र आपल्या कडेन पयशें आसात म्हण आयज एका चेडवाक जाल्यार फाल्यां दुसऱ्या चेडवाक घेवन भोंवता आनी उपरांत तांकां सोडटा. चेडवांक आपल्या पयशांचो पावर दाखोवन आपल्या पिंजऱ्यांत घालता. आनी तांचें आयुश्य उध्वस्त करतां

हेनसल आपल्या दुडंवाचो पावर आपल्या भयणीच्या मोगीक दाखयता आनी जें सूख पयशें दिवपाक शकता तें कोणूच दिना कशें सांगता. आनी दुडू ना म्हण ताका हिणता.

आपल्या कडेन पयशें आसा म्हण व्हडलें उलोवपाक फावोना. केन्ना तूं गरीब जातलो ते कोणूच नोको. पयशें आसा म्हण जें लोक उलयता त्या लोकांक दिसता आपूण कोणाकूच विकतो घेवपाक शकता. असली देख आमकां मिनेझीस आपल्या एके फोटीक शंबर फोटी हांच्या तियात्रांत मेळटा. हेनसल: आनी म्हाका जाय तोर मोजयान तुजे हात पाय मोडून तुका घरांत दोवरून येता.

एरनः तितलें सोपे नोय ते, दुसऱ्याचें हात पाय मोडटोले सोता आपलेच हात पाय मोडून घरांत आसा. (लिपयांतरण) (पान 33)⁸

हयाच तरेन म्हजी मांय म्हजी दुस्मान हया तियात्रांत विनसंट आपल्या धुवेक एका गरीब चेडयाचो मोग केलां म्हण राग येता कारण विनसंट एक गिरेस्त मनीस. विनसंट ताका पयशांचें वालोर सांगता. आनी तो गरीब म्हण ताका पयस करता. पयशांचे मोल तूं कितें जाणा, जो एक सार्दे काय करता.

शिरलो हया तियात्रांत वास्को हो गिरेस्त धंदेकार. तो गिरेस्त म्हण ताच्या धुवेचो घोव(रियो) तांच्या धंद्याचेर आस दवरता आनी जसो शिरलो आपलो रंग बदलता त्याच तरेन रियो आपलो रंग बदलून गिरेस्तकाय आपली करपाक सोदतालो.

5.3 स्त्री आनी सामाजीक प्रस्न

आवयचें रीण फारीक करपाक केन्नाच जावचें ना कशें आदलें जाण्टें म्हणटालें. आवय एका भुरग्यांक जल्माक हाडपाक जें त्रास कडटा तें कोणाक कळचें ना आनी जें दुख तिका भोगचें पडटा. भुरगीं वड जातकच आवयन केल्ले सगळे विसरतात आनी काजार जावंन सगळे बायलेचें आयकतात. अशेंच कितें आमकां *बेमान कीर* हया तियात्रांत

पळोवपाक मेळटा. एक आवय आपल्या पुताक जल्माक हाडटा आनी उपरांत तो दुयेंत पडटा. ताका बरो करपा आवय आपले काम सोडटा आनी आपल्या रगताच्या पुताक बरो करता आनी ताका ल्हानांतलो वड करता. पूण होच तिचो पूत आपल्या आवय आपले बायलेचें आयकून तिका पयस करता. आवयचें घर सोडून पूत आपल्या बायलेक घेवन 'flat' रावता. आपले आवयक एक फोन वा एक भेट पासून करना. आवय दुयेंत आसा हें जाणा जावन तो तिका पळयना फकत आपले बायलेचें आयकता.

समाजांत वाडिल्लो भुरगो कसो समाजांत आवयचें स्वताचें म्हण दिना तें दिसतां. जी आवय एका भुरग्यांक जल्माक हाडपाक णव म्हयने त्रास काडटा. आवय आपल्या भुरग्यांक लागून कितलें त्याग करता.

देखीक 1: सिंतीया: आनी एक उपाय आसा. हांव वॉलंटरी रिटांयमेंट घेता. काम सोडल्यार म्हाका दोन लाख रुपया तोरी मेळटले.
(लिपयांतरण) (पान 2)⁹

हो येदो व्हडलो निर्णय फकत आपल्या पुता खातीर कांय न्हय करून घेतना दिसता. जाल्यार जाणटे पणांत तोच भुरगो तिका पळयना जाल्यार तेच सत तीं सांगता ताची देख म्हणल्यार समाजाक हो मुजरत प्रस्न ती हें वेळार विचारता.

सिंतिया: पूण बाबा इतलीं वोरसां आमी सोदांच तुजें चिंतलें आनी आतां आमी जाणटीं जातोच, तुका दिसोना आमचें तुमी चितूंक जाय, हीं तुमचीं जोबाबदारी म्हण? (लिपयांतरण) (पान 35)¹⁰ हो समाजीक संघर्श ती मांडटा.

फुल फुल्लें उपरांत तें पळोवंक बरें दिसता, कोळो आसतना न्हय. लग्न हया संस्कारांत भारतीय समाजांक म्हत्व करना कांय नियम हें भुरग्यांचे वय पळोवंन थारायल्या. हया भशेन मोग करप हें वायट न्हय पूण काजार जावचें आदीं कुडीचो मोग करप हें सारकें न्हय. अशें मिनेझीस हया तियात्रांत सांगपाक सोदता.

हया आतांच्या समाजांत कुडीचो मोग करप एक फॅशन जालां. मोगान आसतात कितें बरें आनी कितें वायट हें कळना. मिनेझीस हांच्या *म्हजीं माय म्हजीं दुस्मान* हया तियात्रांत हें दिसून येता. लेजली आनी रिजमा दोगांय मोगान आसतात आनी आंकवार आसतना रिजमा आवयपणाच्यां बेजार आसता. आनी जेन्ना हीं खबर चेडवाच्यां बापायक कळटा तेन्ना तो ताका 'abortion' करपाक सांगता कारण हो समाज तुमकां दोगांकूय मानून घेवचो ना.

देखीक: विनसंट: जाणा तूं, जोरी हीं खोबोर गांवांत घोमली जाल्यार आमकां आनी तोंड उरचें ना. आंकवारपणी जाल्या भुरग्यांक हो सोमाज

मानून घेना आनी त्या मांयकूय ह्या समाजांत रेसपेद आसोना देखून तूं 'abortion' कर. (लिपयांतरण) (पान 28)¹¹

ह्या तियात्रांत आंकवारपणांत गुरवार जाल्या चलयेची व्यथा लेखक मांडटा. आंकवार पणांत तें गुरवार जाता हें खरें आनी तें आपलीं चूक वळखता आनी त्या भुरग्यांक जल्माक हाडपाक सोदता पूण उपरांत ताजो कुटुंब चिंतात की हो समाज कितें चिंतले? समाजाचें लजेक लागून abortion करतात? समाजांत नांव उरपा खातीर वा हो समाज हांसलो वा वायट नदरेन पळयतलो वा खबरो करतलो.

बलत्कार जालो की बायलेची चूक म्हण पळयता आनी तिका दोशी करताले. 2012 निर्भया हत्याकांड उपरांत सर्व सामान्याचो बलत्कारा कडेन पळोवपाचो द्रुश्टीकोन बदलो. हेच तरेचें संदर्भ मिनेझीस आपल्या उपरांत रोडार कित्याक उपकारता? ह्या तियात्रांत मांडटा. लेजर रायनाचो मोग करतालो आनी रायना ताचो मोग करना म्हण एक दीस तो ताचेर फोर्सान बलत्कार करता. रायना खूब दुखी आसता आनी हो समाज की चिंतलो हें चिंता. पूण ताची आवय ताका धीर दिता तांची चूक ना म्हण सांगता लक्षांत घेवपा सारकी गजाल म्हणल्यार हो तियात्र 2006 वर्सा उचवाडायला म्हणल्यार मिनेझीस वावराची

समाजांत प्रगतीशील नदर दिवपाची जाण निर्भया प्रकरण आदाराचें जालां. हाची देख म्हणल्यार,

देखीक: मांय: “सोमाजान जेजू क्रिस्ताक, कोसलीच चूक नासताना, ताचे तोकलेर, कांट्याचो मुखूट घालून च्याबकांचो मार मारून खांदार खुरीस दिसून, ताका सोर्ग आनी संवसाराचो राजा आसुनूय, दोगां चोरां मदें एक चोर जाल्ले पोरीण खुर्सार मारलो. हाचेर तूं नियाळ कोर बाय. तुज्या सोर्वे घडलां तातूंत तूं गुन्यांवकारी न्हय.” (पान 34) आनी धर्माचो आदार घेवन तिका समजायता. चली भुरग्यां विशीं माया ह्या तियात्रांत दाखयलां.

लग्ना पयलीं एक चलयेक कुडींची सूख घेवप, बायलेक नाका आसतना लेगीत बायलेचे कुडींचेर हात घालप. बायल आनी तिचें समाजीक प्रस्न ताच्या तियात्रांत केंद्र इसतानार आशिल्ले दिसतात.

जाल्यार दादलो तिका उपयोगाचें साधन म्हण कशें पळयता तेच तो आपल्या तियात्रांनी दाखयतना देखीक *एके फोटीक शंबर फोट* ह्या तियात्रांत तो बरयता.

रियो: आयज राती आमी दोगांय होटलांत मोजेन आयची रात सारुया.

मलिका: ना रियो हें सगलें काळार आदीं नोय. मोग म्हणटा तो पोवित्र आसोक जाय. काजारा पोयलीं ओशें होटलांन वोसोन मोजा मारोप सारकें नोय. (लिपयांतरण) (पान 11)¹²

पूण चली ताका न्हयकार दिता तिचें खातीर आपलें शील म्हणलें आसता तेंवूय ह्या तियात्रांत दाखयलां.

संदर्भ

1. मिनेझीस, मारियो. उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?. बिम्ब प्रकाशन, 2006.
2. वयलो संदर्भ
3. वयलो संदर्भ
4. वयलो संदर्भ
5. मिनेझीस, मारियो. म्हजी मांय म्हजी दुस्मान. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2022
6. वयलो संदर्भ
7. मिनेझीस, मारियो. एके फोटीक शंबर फोटी. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2021
8. वयलो संदर्भ

9. मिनेझीस, मारियो. बेमान कीर. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2013
10. मिनेझीस, मारियो. म्हजी मांय म्हजी दुस्मान. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2022
11. मिनेझीस, मारियो. उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?. बिम्ब प्रकाशन, 2006.
12. मिनेझीस, मारियो. एके फोटीक शंबर फोटी. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2021

प्रकरण 6

6.मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतले कुटुंबीक प्रस्न

6.1 घोव बायल

6.2 अस्तुरेची वेग-वेगळी रूपां

6.3 मोगाची वेग-वेगळी नातीं

6.4 सून-सासुमांय

6.मारियो मिनेझीस हांच्या वेंचीक तियात्रांतले कुटुंबीक

प्रस्न

6.1 घोव बायल संबंद

घोव-बायल हांच्या संबंदा विशींची साबार पात्रां सोद वावराक घेतिल्ल्या तियात्रांनी मेळटात. देखीक: इनास आनी रिता (उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता? हेनसल आनी मलिका (एके फोटीक शंबर फोट) रियो आनी ओरीन (हे चखीक भोगसणें आसा?) रियो आनी सिंतिया (बेमान कीर) हीं तियात्रांतली घोव-बायल पात्रां वास्तवांत समाजांत दिसता. घोव-बायलेच्यो प्रतिमा पडबिंबीत करतात. ह्या पात्रांची नांवां तांच्यो चाली-रिती अभ्यासले उपरांत हीं तियात्रांतली पात्रां क्रिस्तांव धर्मा जरी आसली तरी मानवी कृतींचो सोद दवरता.

उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता? ह्या तियात्रांत इनास आनी रिता हीं दोंगाय जोडपीं. तांकां दोन धुवो. इनास हो तारवटी खरो, पूण ताणें आपली जोडलेली जोड सोरयाक, मोडक्याक, आनी जुगाराक घालून घराची शांती इबाडली. तो घरांत खूब त्रास करतालो चड करून आपल्या बायलेक मारतालो. ताज्या ह्या वायट परिणामा लागून भुरगीं शिकपाक पावना आनी एके धुवेचें ऑपरेशन करपाक दुडू ना म्हूण मरता. ताची

बायल भुरगीं खूब त्रास काडून आपलें जिवीत सारतात. हया तियात्रांत घर संवसारांत बायलेक एक उतर काडपाक मेळना. दादल्यांची मेनजेरींग आसता तें तरेन घोव बायलांचे नातें दिसता देखीक मांय: पळय इनास, हांवें आज पासून तुका केन्नाच कांयच सांगूंक ना. पूण आज सांगतां, सोरो सोडून दी. सोदांच तूं सोरो पिवोन येता तें सारकें न्हय. तुजें पोरोत कामाक वचपाचें कोर.

इनास: कितें? आज तुका इतली हिम्मत जाली म्होज्या फुड्यांत उलोवंक? रिता, हाचें आयकोन तूं म्हाका सांगता हांवें कितें कोरूंक जाय तें? तूं म्हाका शेपोदां सांगता? (केंसांक धरता तेन्ना धुव येता?)
(पान 52)¹

एके फोटीक शंबर फोटी हया तियात्रांत हेनसल आनी मलिका दोगांय एकामेकाचेर खूब मोग करता. तांचें कुटुंब मोगान चलता आनी तांकां एक ल्हान पूत आसता. हया तांच्या मोगाचेर मलिकाचो आदलो मोगी(रियो) तांचो फायदो घेवपाक सोदता. बायलेच्या एके फोटीक लागून घराचीं शांती वगडावपाचीं पूण ताचो घोव ताका भोगसणें दिता. एक फोट मारल्यार आनीक शंबर फोटी तयार दवरपाक पडटात. हयाच भाशेन हे चकीक भोगसणें आसा? हया तियात्रांत रियो आनी ओरीन दोगांय मोगी. ओरीन हें गरीब चली म्हण जाणा आसून रियो ताचें

लागीं काजाराचो साकरामेंत जोडा. आनी दोन म्हयन्यां उपरांत तांचो घोव भायल्या देशांत वता. तो वतकच ओरीन रियोच्या इश्टा लागीं मोगान पडटा आनी जेन्ना रियो हें कळटा तेन्ना तो ओरीनाक सांगता तूं चुकता पूण ते आपल्या घोवाचें आयकनासतना ओरीन रियोक 'divorce' दिता. ओरीनाचो बापूय ताका जायते सजमायता पूण तें आपलो निर्णय बदलपाक तयार नासलें. कांय दिसां उपरांत जेन्ना ब्रुटोस ताच्या कुडीचो भोग घेवन ताका सोडटा. तेन्ना तें रियोशी येता. भोगसणें मागता पूण रियो सांगता हीं चूक न्हय पूण विस्वास घात. ओरीन स्वताक लागून कुटुंब वेवस्था कशें तरेन कोसळटा ते ह्या तियात्रांत दिसता तशेंच घरांतले जाणटे हीं वेवस्था सांबाळपाक भुरग्यांक सांगतात पूण मनशाच्या स्वभावां मुखार समाजांत अशें तरेच्यो देखी मेळटात हें लेखक सांगपाक सोदता

देखीक: पाय: ताका divorce दिवूंक ताणें कितें वायट केलां? हो सुकाचो सोर्ग सोडून तूं ह्या देवसाराच्या सांगाताक इफेनांत वोचोक सोदताय? बाय, ओशें कोरीनाका. हो तूजो पाय एक रिटायर टिचर. हांवेन दुसऱ्याक बोरें रोस्ते दाखोयलांत. म्होजेर विस्वास दोवरून भुरग्यांनी आपल्या जिवीताची तारवां सुकपाच्या तोडीर पावोयली आनी आयज तूं हें कितें कोरूंक सोदताय? म्होज्या घोराबयिंत ओशें घोडल्यार म्हाका सोमाजा

फुड्यांत नांव आसचें ना, म्हाका लोज जातली, गांवांत म्हाका भोंवपाक तोंड आसचें ना. (लिपयांतरण) (पान 79)²

बेमान कीर ह्या तियात्रांत रियो आनी सिंतिया दोगांय काजारी घोव आनी बायल. तांचो पूत ब्रॉडन आनी वॉरन. ताणीं आपल्या पुतांक बरीं देख आनी देव भिरांतेन वाडयलें. आपल्या भुरग्यांक लागून खूब कश्ट काडले. उपरांत व्हडलो पूत काजार जावन बायलेचो गुलाम जाता आनी आपल्या आवय बापायक पयस करता. तीं खूब दुखी जाता. आपली आवय बरीं ना हें जाणा जावन लेगीत पूत खबर लेगीत घेना पूण आवय मेल्ली उपरांत मरणांक येवन लोकांक रोडोन दाखयतात. आवय जिवी आसतना आवयचें गरजेक पावंक ना. बायलेचें आयकून आपल्या आवय बापाय पयसावपी नातें हांगा दिसता.

शिरलो ह्या तियात्रांत रियो आनी क्रिजेल दोंगराळ जोडपीं. एका मेकाचो मोग काळजांतल्यान करतालीं. पूण गिरेस्तकायेच्यां आशेचीं. दोगांय मेळून क्रिजेलाच्या बापायचें 'business' आपलीं करपाक सोदताली. हें 'business' लागून एक जोडपें दुसऱ्याचो म्हणल्यार आपल्याच भावाचो विदवांस करपाक सोदता. जशें क्रिजेलाचो भाव जोनस आनी बायल प्रिन्सी हांचेर फोटीचें आळ घालून तांकां आरोपी थारावंक सोदता. हो स्वार्थी घोव बायलेचे चित्रण दिसता.

6.2 अस्तुरेची वेग-वेगळी रूपां

अस्तुरी जल्मा सावन खूब कितें सोसतां आनी खूब त्रास काडचे पडटात.

उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता? ह्या तियात्रांत रायना बारावेक 'स्टेट रॉक' घेवन पास जाल्लें. शिकपांत खूब हुशार. पूण ताका शिक्षण सोडचें पडलें. कारण घरांत जोडपाक कोणूच ना. बापूय वायट वेसनांक सापुडून पयशें इबाटालो. सगळे पयशें काबार करतालो. रायना एक ल्हान भयण आशिल्ली तेंवूय शिकपाक हुशार तशेंच खेळांत. रायनाचें सपन आशिल्लें की आपूण आपल्या भयणीक खूब शिकयतलें. आनी घरांत सगळो देसपेज तेंच करतालें. तशेंच भयणीक ऑपरेशन करपाक जाय म्हण तें रातचें दीस आनी दिसांची रात करून पयशें एकठांय करतालें. तें घरचो पूत जालें वरवीं काम करतालें. ताचेर बळजबरी जाता पूण तरी लेगीत तें सगळ्या त्रासांत फुडो करून मुखार वता. समाज की चिंतलो ही तें परवां करता पूण उपरांत आपल्याकूच म्हणता की म्हजीं चूक नासतना लेगीत हें सगळें जालें. आनी उपरांत परत तें कामांत वचपाक लागता. घरांत दोगांय चेडूं पूण रायना एक चेडो कसो जावन घराबो सांबाळटा.

एके फोटीक शंबर फोटी ह्या तियात्रांत फेय हें पात्रांक 23 वर्साचें आसा.

तें जिवीतांत बरें निर्णय घेवपी चली. तशेंच आपल्या मोगाक(एरनाक) धीर आनी आदार करपी. तो गरीब आसतनाय ताका सदांच सांगात

दिता आनी ताचें कडेन प्रामाणीक पणांत रावता. देखीक: रायो: ओसतरयांचो सांगात घेवन चलता तोच दादलो successful आसता, कारण एक म्हण आसा एका दादल्याच्या फाटल्यान एके बायलेचो हात आसता. (लिपयांतरण) (पान 42)³ दादल्याच्या तोंडातल्यान हीं उतरां घालून समाजांत अस्तुरी कितलीं म्हत्वाची तेय सांगाता. अशेंय अस्तुरेचें रूप आमकां मिनेझीस हांच्या तियात्रांत दिसता.

रिजमा एक गिरेस्त कुटुंबाचें चली. पूण ताका गिरेस्तकाय तितली आवड नासली सोत कितें तें उलोवपी. आनी आपल्या हक्का पासत झुजपी. जेन्ना ते आंकवार पणांत गुरवार आसता तेन्ना ताचो बापूय ताका पोटांत आशिल्ल्या भुरग्यांक मारपाक सांगता पूण तरी आसतना ते आपल्या बापाय फुड्यांत हात जोडून मागता आनी आपल्या पोटांत आशिल्ल्या भुरग्यां पासत झगडटा. आनी हट्टान आंकवार आसतना आवय जाता. पूण ताका तो भुरगो मेल्लो म्हण सांगता आनी तें दुखी घेवन जगपी बायल आमकां *म्हजीं माय म्हजी दुस्मान* हया तियात्रांत दिसून येता.

6.3 मोगाची वेग वेगळी नाती

एके फोटीक शंबर फोटी हया तियात्रांत फेय आनी येरन हांचो मोग चित्रीत जालां. फेय आनी येरन दोगांय मोगान आसतात, पूण हेलनाचो

भाव तांच्या मोगा आड आसता कारण येरनाक माय-पाय ना, तो आपल्या आंकलागेर रावता, तो ल्हान पोरण्या घरांत रावता. आनी एक मोटरसायकल आसा. हेनसलाक नाका आसलें आपल्या भयणीक गरीब चेड्या लागीं काजार करपाक. कारण आमी गिरेस्त कुटुंबाची आनी म्हजी भयण एका गरीब चेड्या लागीं काजार जावंक दिवचो ना. पूण येरन शिकिल्लो आशिल्लो आनी ह्या कारणाक लागून तो खूब त्रास काडून आनी आपल्या मोगाक आपणावंक तशेंच हेलनाक वड मनीस जावन दाखयता. घर बांदता, घाडी घेता तशेंच बँकेंत पयशें आसतात. आनी खूब त्रास काडून ती दोगांय काजार जातात.

म्हजीं माय म्हजीं दुस्मान ह्या तियात्रांत रिजमा आनी लेजलीचो मोग चित्रीत केलां. दोगांय म्हाविद्यालयांत शिकतना मोगान आसली. पांच वर्साचो तांचो मोग. रिजमा एक गिरेस्त बापांयची एकलीच चली. बापायन ताका राणी कशी दवरली. लेजली हो रिजमाच्या बापायचें कंपनीत सादो क्लर्क म्हण काम करतालों. आनी ताका माय-पाय ना, घर ना आनी तो आपल्या माशेनागेर रावतालो. लेजली रिजमाचो काळजांत सावन मोग करतालो आनी तांच्या मोगा पासून कितें करूंक तयार आसलो. मोग हो गिरेस्त वा गरीब हें केन्नाच पळयना. रिजमाचो बापूय तांच्या मोगाचेर खूब आड आसता. आनी एक मांडणी काडटा

आनी आपल्या चलयेक कळनासतना लेजलीचो जीव घेता. तरी तें ताचेर मोग करत आसता. हीं खऱ्या मोगाची देख हांगा दिसता.

उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता? हया तियात्रांत रायना आनी रियोचो मोग चित्रीत केलो आसता. रियो एका अनाथ आश्रमांत वाडलेंलो भुरगो. रियो रायनाक सदांच लिफ्ट दितालों. आनी दोगांय वांगडा कामाक वतालीं. एक दीस रियो आपले काळीज घट करून आनी भियेवन ताका आपल्या काळजांचो घुट सांगता. आनी रायना ताका हांसलें, लोजले, आनी धांवलें. एक दीस रायनाचेर सेजरा कडल्यान बळजबरी जाता आनी तें खूब दुखांत आसता. हें जाणा आसून लेगीत रियो तांगेल्या घर वता आनी आपूण काजार जावंक तयार आसा म्हण ताका सांगता आनी ताका ताच्या दुखांत आदार करता. अशेंच तरेन मिनेझीस तियात्रांत चित्रायता देखीक: “जोरी, जेजू मारिया मागदालेनान केलोलीं पातकां भोगसून तिका घारा धाडटा जाल्यार तुजें सोवें घोडलां तांतूत तुजो गुन्यांव ना”. आनी हया तरेन तांचो मोग फुडें वता. (पान 35) ⁴

6.4 सून- सासुमांय

बेमान कीर हया तियात्रांत क्लेन्सी ब्रॉडनाची बायल आनी सिन्यतियाची सून. क्लेन्सी केन्ना आपल्या मांयक बरें रितीन लेखनासले, पूण सिन्यतिय सदांच ताका बरें करतालें आनी आपलें चेडूं जालें वरी ताका

लेखताले. क्लेन्सी आपल्या मांयक हुकूम घालतालो एक आनी दोन फावट न्हय पूण सगलेच फावट. आपूण स्वता कांय काम करीनासलें. देखीक: क्लेन्सी: चोल भितोर वोच, आनी काम कोर.

सिन्यतिया: बाय आयज मोजया जिवाक बोरें दिसना. मिसाक पासून दोळ्यांशी काळोख आयलो.

क्लेन्सी: तुजी सोदाचीं नाटकां ती, आनी आयज 'bread' कित्याक घेवून दोवोल्यांत? चोपाटी कित्याक कोरूंक ना?

सिंतिया: आयज मोजयान काम कोरूंक नेजो जालां घो बाय.

(लिपयांतरण) (पान 14)⁵

आपल्या मांयक कॅनसर जालां हें जाणा जावन फलॉटांत रावपाक वता, मांय आनी पांय खूब रडटात पूण तीं तांचे आयक नासतना घर सोडून वता. उपरांत तांच्या पुताक बाब जाता आनी हीं खबर तो आपल्या मांयक आनी पांयक सांगना तशेंच भुरग्याच्या बावतीसमांत लेगीत आमंत्रण दिनात. आपल्या मांय- पांयची खबर लेगीत घेवक ना. ब्रॉडन सगलें बायलेचें आयकून करतालो. तें त्या कुटुंब एक किड कशें आसले. सून आपल्या सासुमांय पळयना, तीं दुर्यंत आसतना लेगीत तांकां एकटीच दवरतात. हाचीं देख आमकां हें मिनेझीस तियात्रांत मेळटा.

म्हजी मांय म्हजी दुस्मान हया तियात्रांत चेम्मी रोनल्डोची बायल आनी रिजमाची सून. चेम्मी आपले मांयचे सांगणें सदांच वायट नदरेन घेतालें. एक दीस मांयन तांज्या न्हेसणाचेर उलयले म्हण ताका राग आयलो. देखीक: रिजमा: come on mama . न्हेसपाचेर कांयच ना तें, मिसाक वेळा ताणीं देवाचेर सिंतिंत दोवोरूक मागणें कोरूंक वोचूक जाय. मिसाक वेळा तीं रोजार कोरूंक. (लिपयांतरण) (पान 48) ⁶

रिजमा: जेजूचें रोजार पासून देवचारांन तीन फावटी नाडलें, पूण जेजू त्या ताळणेंत बोळी पोडूक ना पूण आमी मुनीस.

चेम्मी: रोनल्डो, तूं म्हणटालो आपलीं मामा 'broad minded' म्हण, पूण तिचें उलोवप म्हाका सारकें 'narrow minded' कोशे लागता. तीं मोजया न्हेसपाचेर comment कोरूंक लागलीं. (लिपयांतरण) (पान 49)

मांय फकत ताका समजून सांगताली, पूण मांयचे ताका कितेंय सांगणें वायट दिसतालें. अशें तरेन मांय सुने मदलीं झगडीं मिनेझीस हांच्या तियात्रांत दिसता.

संदर्भ:

1. मिनेझीस, मारियो. उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?. बिम्ब प्रकाशन, 2006.

2. मिनेझीस, मारियो. हे चुकीन भोगसणें आसा?. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2022.
3. मिनेझीस, मारियो. एके फोटीक शंबर फोटी. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2021
4. मिनेझीस, मारियो. उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?. बिम्ब प्रकाशन, 2006.
5. मिनेझीस, मारियो. बेमान कीर. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2013
6. मिनेझीस, मारियो. म्हजी मांय म्हजी दुस्मान. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2022

प्रकरण 7

- ❖ निश्कर्श
- ❖ आदारावळ

निशकर्श

मारियो मिनेझीस हांचीं वळख घडयतना तो एक तियात्रिस म्हणल्यार जाता. ताका लोक बरो तियात्र बरोवपी आनी दिगदर्शक म्हण लोक वळखतात.

लेखकान चित्रायिल्लीं 90% कुटुंबा गोंयच्या क्रिस्तांव समाजांतली आसतात. तांच्या तियात्रांनी एकूच संयुक्त कुटुंब दिसना. ह्या संयुक्त कुटुंबांनी एक वा दोन भुरगीं आसतात.

तियात्राच्या माथाळ्याक लेखकान न्याय दिल्लो आसा. तशेंच माथाळो तियात्रांच्या कथानका वाव दिता. तियात्राचें कथानक खूब बरें तरेन तो बांदून हाडटा. ताचो एक गुण म्हणल्यार तियात्रांत निमाणें मेरेन कितें जातलें तें लोकांक पयलीं कळून येना.

तियात्रांनी मोग हो विशय खूब प्रमाणांत दिसता. जायत्या तरेचो मोग मेळटा. आनी तरणाट्या मदीं हो चड प्रमाणा दिसता. मोगी-मोगिकेचे बाबतींत मोगी चडसो गरीब कुटुंबांतलो जाल्यार मोगिका चडशीं गिरेस्त कुटुंबांतली. अशें तरेच्या मोगाक फकत चलयेच्या कुटुंबां कडल्यान आडमेळीं उबीं जातात ताचें वास्तवीक चित्रण जालां.

वायट वेसन हांकां लागून कुटुंबांची शांती इबाडटा. सोरो, मडको हांचे चित्रण तियात्रांत दिसता. वेसनाक लागून कुटुंबांच्या वांगड्यांक जायतें त्रास काडचें पडटांत. सोरयाक लागून जालो वायट परीणाम आमकां *उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?* ह्या तियात्रांत दिसता.

लेखकाल्या तियात्रांत वापर जाल्या तें न्हेसण गोंयचीं संस्कृताय पडबिंबीत करता आनी त्या त्या काळार न्हेसणां संबंदीं जो बदल जाला तो तांच्या तियात्रांनी दिसून आयलां. मिनेझीस हांच्या तियात्रांतले खाशेलपण म्हणल्यार कथानक शेवटाक एक twist घेवन येता.

पात्रां विशीं पळयलें जाल्यार तांच्या सगळ्या तियात्रांनी 'रियो' हें पात्र आसा. हाचीं जाप म्हळ्यार ताका रिकोर्ड करपाक जाय आसलें. आनी ताका चलो जालो जाल्यार तो 'रियो' हें नांव दवरपाचो. तशेंच मारियो, रियोमा, रियोशा ह्या तिनुय नांवां फाटल्या रियो हें नांव येता. अशें ताचें धुवेचें मत.

तियात्रांतली भाशा शैली सादी आनी सोपी आसा. लेखकान बरयिल्लें तियात्र कोंकणी भाशेचो प्रसार करून सोदतात हें दिसता. कोंकणी आनी इंग्लीश भाशेंतल्यान उतरांचो प्रभाव चड प्रमाणांत दिसता. तशेंच तांच्या तियात्रांनी संवादा मदीं इंग्लीश उतरां दिसता. देखीक: Sorry, No. कित्याक तें दिस आसा honey पोरी गोड आनी तेज उपरांत no honey

no moon only problem problem. Xi baba you don't know anything.

बदलतो समाज, बदलतो काळ आनी नवें जें कितें समाजांत येता ते आमकां तियात्रांत दिसून येता. तशेंच मिनेझीस आपल्या तियात्रांत ट्रॅजेडी घेवन प्रक्षकां मुखार येतालो.

वर्ग संघर्श हो विशय तांच्या तियात्रांनी आयलां. एक गिरेस्त मनीस कशें तरेन गरीब मनशाक पयस करता. गरीब मनशांन गिरेस्तांच्या घरांत पाय पासून दवरपाक जायना.

तांच्या तियात्रांनी बदलतो समाज दिसून येता. कामाक लागून बियो विदेशांत वता. तशेंच पारंपरीक वेवसाय दिसून येना.

घोव बायल हांच्या संबदां विशींची साबार पात्रां सोद वावराक घेतिल्ल्या तियात्रांनी मेळटात. कशे तरेन *उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?* ह्या तियात्रांत घोव आपल्या बायलेक त्रास दिता, जाल्यार *हें चुकीक भोगसणें आसा?* ह्या तियात्रांत बायल आपल्या घोवाक सोडून दुसऱ्या सांगता मजा करता.

अस्तुरेची वेगळी वेगळी रूपा मेळटा. *उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?* ह्या तियात्रांत त्या चलयेक फुडें शिकपाक जाय पूण घराबो सांबळूक तिका शिक्षण सोडचें पडटा.

मोगाची वेगळी वेगळी रूपा आमकां दिसून येता. एके फोटीक शंबर फोटी हया तियात्रांत चलयेचो भाव तांच्या मोगाचेर आड आसता फकत तो चेडो गरीब म्हण. आनी तें चली आपल्या मोगा पसून कशें झुजता तें दिसून येता.

मिनेझीसांक सामाजीक आनी कुटुंबीक शिश्य बरें तरेन तियात्रांत मांडला हें दिसून येता. ताचे तियात्र लोकांक जागृताय हाडटा.

आदारावळ

देवनागरी पुस्तकां

1. थळी प्रकाश. तियात्राचो इतिहास. पणजी गोंय: गोवा कोंकणी अकादेमी, 1993.
2. वेरेंकार, श्याम. गोंयच्या लोकवेदाचो रुपकार. पणजी-गोंय : गांवा कोंकणी अकादमी, 1991.
3. नायक, जयंती. लोकबिंब. पर्वरी: गोवा कोंकणी अकादेमी, 1998.
4. मिनेझीस, मारियो. उपरांत रोडोन कित्याक उपकारता?. बिम्ब प्रकाशन, 2006.
5. मावजो, दामोदर. फिनिक्साचें उद्यान आनी सर्जनांची उत्फर्क, अण्डर द पीपल ट्री, पणजी- गोवा

रोमी पुस्तकां

1. मिनेझीस, मारियो. हे चुकीन भोगसणें आसा?. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2022.
2. मिनेझीस, मारियो. एके फोटीक शंबर फोटी. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2021

3. मिनेझीस, मारियो. बेमान कीर. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2013
4. मिनेझीस, मारियो. म्हजी मांय म्हजी दुस्मान. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2022
6. मिनेझीस, मारियो. शिरलो. पणजी गोंय: तियात्र अकादमी गोवा, 2018
7. C. Alvares, Remmie J. Colaco, John Clari Fernandes, Prem Kumar, M. Boyer, Tiatrancho Jhelo. Ponnji-Gõy: Goa konknni Akademi

इंग्लीश पुस्तकां

1. Fernandes, Andre Rafael. When the Curtains Rise. Panjim Goa: Tiatr Academy Of Goa, 2010. Pg 49-50.
2. Cardoso, Felicio. Tiatrancho Jhelo-1, Goa Konkani Akademi, Panjim, 1998, Podd'do Ugoddcho adim.
3. Kale, Pramod. The World is a stage; Tiatr ani Tiatrist, Goan Review publication, 1994,pg. 87. Also in Cabral, Mario e sa. Winds of Fire-The Music and Musicians of Goa, Promilla & co. publishers, New Delhi, 1997.
4. Mazerello, Wilmix Wilson. 100 Years of konkani Tiatro. Panjim Goa: Directorate of Art And Culture, 2000.

YouTube:

1. <https://youtu.be/KbHHoPiHsGE?si=kZQN6JIWB8Bv5djE>
2. <https://youtu.be/LHUj1QGMc7E?si=MDbUGJnvU49tefVM>
3. <https://youtu.be/3oIp9IQRd1M?si=SaQL1ztEVeIjDM6Y>
4. <https://youtu.be/LXv8O2ICmvs?si=GdayNUbewZBmiOZS>
5. <https://youtu.be/j6LCiZGlT8E?si=YoAMFhN6gJVIVzmN>
6. <https://youtu.be/jFTqWcfSMTg?si=0pgnpT3YmMWh4d5b>
7. https://youtu.be/0vgih-PrzgU?si=eAyKYrqmCu9Lc_oK
8. https://youtu.be/0yzHMf_awcc?si=XpulaWSzZtUDZq2V
9. <https://youtu.be/6P-TCY4eovs?si=rvJ8j2qXMZgn-dVq>
10. https://youtu.be/N07EJiSQYAU?si=6D5m1z_h7RhnKFFu
11. https://youtu.be/SQDgGCpHtpc?si=00xQ49egB_pyzcsE
12. https://youtu.be/CmBbr3vl4ZM?si=-_YcQd4xACI87hHE
13. <https://youtu.be/YKWuKAbnT7Q?si=yBM6yLtXb65kMU1G>

इंटरनेट:

1. https://en.m.wikipedia.org/wiki/Mario_Menezes
2. <https://www.heraldgoa.in/Cafe/The-legend-will-live-on/190979>
3. <https://www.artandculture.goa.gov.in/en/art-culture/scripting-the-goan-tiatr>
4. <https://www.heraldgoa.in/Review/Voice-Of-Tiatr/A-delightful-time-for-the-Tragedy-King-of-Tiatr/86323>
5. <https://www.thegoan.net/tragedy-king-mario-menezes/1444.html>

6. <https://www.navhindtimes.in/2022/06/26/goanews/noted-tiatrist-mario-menezes-no-more/>
7. <https://www.heraldgoa.in/Cafe/A-young-generation-of-tiatrists/131211>
8. <https://www.gomantaktimes.com/my-goa/art-culture/a-tragedy-to-the-world-of-tiatr-in-go>
9. https://en.m.wikipedia.org/wiki/Tiatr_Academy_of_Goa

मुलाखत

1. 20th जानेवारी 2024 ह्या दिसा रियोमा मिनेझीस हाची चिचोणें साशटी गोंय हांगा घेतिल्ली मुलाखत
2. 20th जानेवारी 2024 ह्या दिसा एपिफेनिया मिनेझीस हाची चिचोणें साशटी गोंय हांगा घेतिल्ली मुलाखत
3. 10th फ्रेब्रुवारी 2024 ह्या दिसा रियोशा मिनेझीस हाची मडगांव गोंय हांगा घेतिल्ली मुलाखत